

BUXHETIMI I PËRGJEGJSHËM GJINOR

Një mjet për barazinë gjinore

KORRIK 2024

Buxheti i përgjegjshëm gjinor: Një mjet për barazinë
gjinore
Ofrimi i mundësive të barabarta për të gjithë!

ABSTRAKT

Gjithnjë e më shumë po pranohet se barazia gjinore promovon stabilitet dhe nxit rritjen ekonomike. Në këtë kuadër, është me interes të madh të kombinohen dhe miratohen politika dhe instrumente që ndihmojnë në trajtimin e pabarazive gjinore. Për të arritur angazhimet e barazisë gjinore, sistemet e financave publike duhet të përfshijnë vazhdimisht një perspektivë gjinore përgjatë formulimit, zbatimit, raportimit dhe mbikëqyrjes së buxhetit.

PËRGATITI:
**Instituti i Politikave Publike dhe
Private me mbështetjen e
Friedrich-Ebert-Stiftung**

LISTA E SHKURTIMEVE

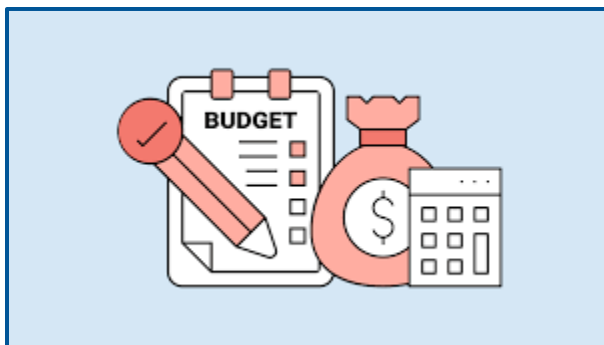
BPGJ	Buxhet i përgjegjshëm Gjinor
PBA	Projekt Buxhet Afatmesëm
MFP	Menaxhim i Financave Publike
OZHQ	Objektivat e Zhvillimit të Qëndrueshëm
PBB	Produkt i Brendshëm Bruto
IBGJ	Indeks i Buxhetit Gjinor
MF	Ministria e Financës

TABELA E PËRMBAJTJES

Hyrje.....	4
Çfarë është BPGJ?.....	7
- Ecuria e BPGJ.....	10
- Rëndësia e BPGJ	12
- Pse nevojitet Buxheti i Përgjegjshëm Gjitor?	13
- Përfitimet e BPGJ	15
Modelet e zbatimit të BPGJ.....	16
- Si të bëjmë BPGJ?.....	16
- Deklarata e Buxhetit Gjitor	22
- BPGJ dhe Cikli i Buxhetit	23
- Mundësitë për institucionalizimin e BPGJ-së brenda kontekstit buxhetor	27
- Lista dhe treguesit për performancën e buxhetit të përgjegjshëm gjitor duke përdorur procesin e ciklit buxhetor	30
- Elementet kryesore që duhen marrë parasysh në një proces buxhetimi të përgjegjshëm gjitor	32
Konkluzione dhe Rekomandime.....	36
Referenca.....	38

Buxhetet kanë rëndësi sepse ato përcaktojnë se si qeveritë mobilizojnë dhe shpërndajnë burimet publike. Buxhetet përdoren për të hartuar politika, për të vendosur prioritete dhe për të siguruar mjetet për të përmbushur nevojat sociale dhe ekonomike të qytetarëve.

Noeleen Heyzer (2001), "Drejt buxhetimit të përgjegjshëm gjinor"

HYRJE

Buxheti është një nga instrumentet më të rëndësishme të qeverisë që pasqyron prioritetet socio-ekonomike të vendit, i cili shndërron politikat dhe angazhimet politike në shpenzime. Mënyra se si ndahen dhe shpërndahen fondet i ndikon gjinitë në mënyra të ndryshme. Me kalimin e kohës, qeveritë, organizatat ndërkombëtare dhe ato të shoqërisë civile, kanë përdorur qasje të ndryshme për të analizuar buxhetet e qeverisë dhe ndikimin e tyre tek gratë, vajzat, burrat dhe djemtë (ILO, 2006).

Gjithnjë e më shumë po pranohet se barazia gjinore promovon stabilitetin dhe nxit rritjen ekonomike. Në këtë kuadër, është me interes të madh të kombinohen dhe miratohen politika dhe instrumente që ndihmojnë në trajtimin e pabarazive gjinore. Për të arritur angazhimet e barazisë gjinore, sistemet e financave publike duhet të përfshijnë vazhdimisht një perspektivë gjinore përgjatë formulimit, zbatimit, raportimit dhe mbikëqyrjes së buxhetit. Kjo qasje, e njohur si buxheti i përgjegjshëm gjinor (BPGJ), konsideron të gjithë buxhetin e qeverisë nga një perspektivë gjinore,

duke vlerësuar se si do të adresohen nevojat specifike gjinore të popullsisë.

Deri më sot, shumica e përpjekjeve të BPGJ-së përqendrohen në rritjen e përgjegjshmërisë gjinore të alokimeve buxhetore. Megjithatë, fondet shpesh zhvendosen ndërmjet sektorëve dhe programeve gjatë zbatimit të buxhetit në mënyra që i vënë në disavantazh gratë dhe vajzat.

Literatura tregon se politikat buxhetore ka të ngjarë të prekin burrat dhe gratë ndryshe, pasi të dy gjinitë luajnë role të ndryshme në shoqëri dhe gjithashtu demonstrojnë sjellje të ndryshme konsumatore (Barnett dhe Grown, 2004). Në përgjithësi, politikat makro të qeverisë (veçanërisht politika fiskale – taksat dhe shpenzimet publike) mund të kenë një ndikim të rëndësishëm në boshllëqet gjinore në tregues të ndryshëm kyç që lidhen me shëndetin, arsimin dhe të ardhurat. Adresimi i nevojave ekonomike, sociale dhe politike të grave dhe burrave në mënyrë efektive dhe efikase dhe përkthimi i angazhimeve gjinore kombëtare dhe ndërkombëtare, kërkon aplikimin e mjeteve dhe qasjeve përkatëse të BPGJ-së.

Iniciativat buxhetore të përgjegjshme gjinore (BPGJ) janë miratuar si një qasje strategjike për vlerësimin e rolit të buxheteve në promovimin e barazisë gjinore. Buxhetimi i përgjegjshëm gjinor (BPGJ) është një mjet për të integruar një perspektivë gjinore në të gjitha hapat e procesit buxhetor – planifikimi, hartimi, zbatimi dhe vlerësimi – në mënyrë që të sigurohet që politikat buxhetore të marrin parasysh çështjet gjinore në shoqëri (UNESCO, 2010). BPGJ nuk përfshin krijimin e buxheteve të veçanta për gratë dhe vajzat, ose thjesht rritjen e alokimeve specifike buxhetore të drejtuara për këto grupe. Në vend të kësaj, ai përfshin mbledhjen e të ardhurave buxhetore dhe shpërndarjen e shpenzimeve që adresojnë pabarazitë e vazhdueshme midis grave/vajzave dhe burrave/djemve (Sharp, 2003; Budlender et al, 2002). Meshkujt dhe femrat mund të kenë nevoja të ndryshme, gjë që garanton ndarje diferenciale të shpenzimeve. Çështja themelore nuk është se 50 për qind e shpenzimeve duhet të shkojnë për meshkujt dhe 50 për qind për femrat, por që shpenzimet duhet t'u përgjigjen njëllor nevojave dhe prioritetëve të grave dhe burrave, si dhe të shërbejnë për të reduktuar pabarazitë gjinore. Megjithatë përpjekjet e BPGJ janë fokusuar kryesisht në nevojat e vajzave dhe grave, ato NUK duhet të anashkalojnë nevojat e zhvillimit të djemve dhe burrave.

Iniciativat e BPGJ-së janë një nga mjetet kryesore për promovimin e barazisë gjinore dhe të drejtave të grave duke ndikuar në buxhet. Ato mund të ndihmojnë për të kapërcyer pabarazitë e vazhdueshme midis grave dhe burrave dhe për të lehtësuar zhvillimin duke integruar çështjet gjinore në politikat dhe buxhetet makroekonomike (ILO, 2006). Në përgjithësi, iniciativat buxhetore gjinore në mbarë botën zakonisht janë fokusuar në strategjitë e dizajnuara për të rritur ndërgjegjësimin për gjininë në politika dhe buxhete, të tilla si mbledhja e të dhënave të ndara sipas gjinisë, trajnimi i zyrtarëve buxhetorë ose zhvillimi i analizave të programeve dhe politikave me ndjeshmëri gjinore (Sharp, 2003). Sipas Sharp (2003), nismat e buxhetimit gjinor janë të orientuara kryesisht drejt:

- ndërgjegjësimi i palëve të interesuara për natyrën jo neutrale të buxheteve.
- përpjekja për të siguruar llogaridhënie më të madhe nga qeveria ndaj angazhimeve të saj, siç është arritja e barazisë gjinore.
- ndryshimi i mënyrës në të cilën hartohen buxhetet dhe politikat

Në Shqipëri, kuadri ligjor në lidhje me BPGJ konsiston në sa vijon:

- Në vitin 2016 Barazia Gjinore u përfshi si Parim Thelbësor në Ligjin Organik të Buxhetit
- Në maj 2017, Ligji i Ri për Financat Lokale e bëri buxhetin e përgjegjshëm gjinor (BPGJ) si kërkesë të detyrueshme:

- ✓ Së paku një objektiv i politikës duhet të jetë i bazuar në gjini dhe të ketë indikatorë performance të dallueshëm që masin rezultatet e lidhura me gjininë;
- ✓ Aty ku është e mundur, Institucionet Buxhetore Qendrore dhe Lokale duhet të programojnë dhe të kostojnë rezultatet me bazë gjinore;
- ✓ Çdo Institucion Buxhetor duhet të mbajë të dhëna të ndara sipas gjinisë gjatë përgatitjes së kërkesave të PBA-së dhe në monitorimin dhe vlerësimin e buxhetit vjetor.
- Ligji Organik i Buxhetit (amendamentet e 2016):
  - ✓ Seanca dëgjimore të detyrueshme me çdo Institucion Qendror Buxhetor dhe me Ministrinë e Financave;
  - ✓ Procesverbali është pjesë e dokumentit të PBA-së;
- Ligji për Financat Vendore (2017):
  - ✓ Përfshirja e detyrueshme e komunitetit në ushtrimet e Planifikimit Strategjik të NJQV-ve dhe PBA-së (Buxhetimi me Pjesëmarrje)

Për herë të parë, Buxhetimi i Përgjegjshëm Gjinor është përfshirë si një mjet për të shpjeguar ndikimet e ndryshme sociale në jetën e burrave dhe grave në planifikimin buxhetor për vitin 2019, në “Buxhetin Qytetar”.

Studimi në vijim është i organizuar në tre seksione, duke filluar me hyrjen e studimit. Seksioni 2 diskuton konceptin e buxhetimit të përgjegjshëm gjinor dhe progresin që ka pësuar. Një pjesë e rëndësishme e këtij seksioni është rëndësia e buxhetit të përgjegjshëm gjinor, pse ai është i nevojshëm dhe përfitimet e tij.

Seksioni 3 trajton modelet e sesi mund të realizohet BPGJ duke u fokusuar në mënyrën se si të bëhet buxheti i përgjegjshëm gjinor dhe se si ai lidhet me ciklin buxhetor. Ai gjithashtu ofron elementet kryesore që duhen marrë parasysh në një proces buxhetimi të përgjegjshëm gjinor.

1. ÇFARË ËSHTË BPGJ?

Buxhetimi i përgjegjshëm gjinor (BPGJ) është një strategji që promovon barazinë gjinore duke ndarë buxhete specifike për gratë edhe për burrat përfitues në projekte/programe. Ai bashkon dy çështje që zakonisht nuk lidhen me njëra-tjetrën: barazinë gjinore dhe menaxhimin e financave publike, duke argumentuar se parimet e barazisë gjinore duhet të përfshihen në të gjitha fazat e procesit buxhetor. BPGJ është një mjet për integrimin e dimensioneve sociale, bazuar në rëndësinë gjinore, në

procesin e planifikimit dhe buxhetimit.

Në BPGJ, nuk krijohen buxhete të veçanta për gratë ose synohet të rriten shpenzimet për ndërhyrje/aktivitete të fokusuara tek gratë. Ai kërkon të sigurojë që mbledhja dhe shpërndarja e burimeve të kryhen në mënyra që janë efektive dhe që kontribuojnë në mbështetjen e barazisë gjinore. Iniciativat e BPGJ-së synojnë të përmirësojnë rezultatet e buxheteve në përgjithësi, dhe barazinë gjinore dhe fuqizimin e grave në veçanti. Ata fokusohen në çështjet kryesore ekonomike dhe sociale që shpesh anashkalohen në analizën konvencionale të buxhetit dhe politikave, si dhe në vendimmarrje (Sharp & Elson, 2012).

Është një keqkuptim i zakonshëm sipas të cilit BPGJ konsideron vetëm nevojat e grave dhe se një buxhet i përgjegjshëm gjinor është i barabartë me linja të veçanta buxhetore për prioritetet e grave. Përkundrazi, BPGJ vendos barazi dhe drejtësi për të gjithë qytetarët, që është një nga funksionet më të rëndësishme në menaxhimin e financave publike¹. Prandaj BPGJ i referohet shpërndarjes së burimeve financiare në një mënyrë që u përgjigjet njëloj nevojave dhe interesave të grave dhe burrave dhe që siguron që secila gjini të përfitojë në mënyrë të barabartë nga shërbimet e ofruara nëpërmjet përdorimit të burimeve. Nëse do ta imagjinonim buxhetin të ishte një tortë, buxhetimi gjinor do të nënkuptonte dhënie të grave dhe burrave sasi të barabarta të saj. Megjithatë, kjo nuk do të thotë trajtim identik për gratë dhe burrat kur rrethanat e tyre ndryshojnë. Një buxhet i përgjegjshëm gjinor merr parasysh dallimet materiale dhe shpërndan burimet në një mënyrë që përshtat dallimet materiale. Në kontekstin e një torte, mund të nënkuptojë që secilës gjini t'i jepet sasi të ndryshme të pjesëve të tortës sipas nevojave të tyre, por shuma totale e pjesëve të tilla duhet të jetë me vlerë të barabartë.

¹¹ The UN Women Gender & Economics Training Manual, 2017

Qëllimi i BPGJ-së është të promovojë llogaridhënien dhe transparencën në planifikimin fiskal dhe të avancojë axhendën e barazisë gjinore, veçanërisht duke rritur pjesëmarrjen e përgjegjshme gjinore në procesin buxhetor.

Barazia gjinore në programet zhvillimore ose të ofrimit të shërbimeve, kërkon ndërmarrjen e masave të qëllimshme për të përfshirë një perspektivë gjinore në planifikim dhe buxhetim, si dhe investime konkrete në adresimin e boshllëqeve gjinore. Kjo duhet të bazohet në një analizë të thellë që identifikon ndërhyrjet efektive që avancojnë të drejtat e grave. Kur barazia gjinore përfshihet në hartimin e politikave, shqetësimet dhe nevojat e grave dhe burimeve bëhen pjesë integrale e hartimit, zbatimit, monitorimit dhe vlerësimit të politikave dhe programeve në të gjitha pjesët e shoqërisë. Rezultati i buxhetimit gjinor është shpërndarja e balancuar gjinore e burimeve dhe përfitimeve.

BPGJ jo vetëm që shkon krah për krah me reformat e Menaxhimit të Financave Publike (MFP), por mund të forcojë objektivat e tyre dhe të ndihmojë në përmirësimin e qeverisjes ekonomike dhe menaxhimit financiar. Veçanërisht këtu mund të përmendim:

- Sistemi i MFP duhet të sigurojë efikasitet operacional, në kuptimin e arritjes së vlerës maksimale për paranë në kuadër të ofrimit të shërbimeve. Kjo mund të bëhet vetëm nëse fondet ndahen bazuar në prioritetet reale të një shoqërie, të cilat mund të identifikohen me ndihmën e analizës gjinore të programeve buxhetore.
- Sistemi i MFP duhet të sigurojë që burimet publike të ndahen sipas prioriteteve strategjike të dakorduara dhe arritja e barazisë gjinore është një prioritet strategjik i shumicës së vendeve.
- Sistemi i MFP duhet të jetë transparent, të ofrojë informacion të aksesueshëm publikisht dhe duhet të përfshijë kontrolle dhe balanca demokratike për të siguruar llogaridhënie. BPGJ mbron transparencën dhe ofron një hapësirë për qeverinë që të punojë me shoqërinë civile për të rritur ndikimin në zhvillim, qeverisje demokratike dhe transparencë.

Sipas Budlender et al (1998), BPGJ përbëhet nga disa kategori shpenzimesh:

- **Kategoria I:** Shpenzime specifike të synuara nga institucionet dhe të gjitha organet publike për gratë ose burrat në komunitet që synojnë të plotësojnë nevojat e tyre të veçanta, si për shembull: programet e shëndetit të grave, dhunën në familje, këshillimin për burrat, programet speciale për gratë me fëmijë të vegjël dhe projektet e edukimit special për vajzat.
- **Kategoria II:** Shpenzime për mundësi të barabarta punësimi nga institucionet dhe të gjitha organet publike për punonjësit e tyre. Për shembull, trajnimi për nëpunësit e nivelit më të ulët (ku mund të mbizotërojnë gratë), leja prindërore me pagesë, koha e paguar për ushqyerjen me gji nga nënat e reja, ambientet e kujdesit për fëmijët e punonjësve.
- **Kategoria III:** Shpenzime të përgjithshme buxhetore përmes të cilave institucionet dhe të gjitha organet publike i vënë në dispozicion të gjithë komunitetit mallrat ose shërbimet, por që vlerësohen sipas ndikimit të tyre gjinor. Për shembull, a tregon buxheti i arsimit në tërësi se Ministria dëshiron të arrijë barazinë gjinore? Cilët janë nxënësit në klasat e arsimit të ofruara nga qeveria? Në buxhetin e bujqësisë - kush përfiton nga mbështetja e bujqësisë? Kush merr shërbime mbështetëse për bujqësinë? Në sektorin e shëndetësisë kush e shfrytëzon kujdesin parësor shëndetësor?

BPGJ funksionon më mirë aty ku:

- Ekziston një strategji sipas të cilës analiza gjinore të ndikojë në ndryshimin e politikave;
- Veprimet dhe aktivitetet janë përshtatur me kontekstin politik dhe ekonomik;
- Ekziston angazhim politik dhe lidhshmëri në nivelin më të lartë të qeverisë për t'i bërë buxhetet të funksionojnë në kuadër të drejtësisë gjinore;
- Ka mbështetës në parlament dhe çdo nivel të nëpunësve publikë;
- Iniciativat përfshijnë shoqërinë civile, si dhe organizatat për të drejtat e grave;
- Aktorët kryesorë, duke përfshirë ministrat, zyrtarët, parlamentarët dhe shoqërinë civile kanë vetëdije dhe kapacitet të mjaftueshëm për të ofruar BPGJ;
- Organizatat që punojnë në BPGJ shihen si të besueshme nga vendimmarrësit;
- Ekzistojnë statistika të ndara sipas gjinisë dhe të dhëna të tjera

Fazat e BPGJ konsistojnë në:

NDËRGJEGJËSIM DHE ANALIZË	LLOGARIDHËNIE	NDRYSHIM DHE ECURI
<p>Pabarazitë gjinore paraqiten dhe bëhen më të dukshme, duke përfshirë zhvillimin e kapaciteteve dhe ndërgjegjësimin e aktorëve kryesorë.</p> <p>Përfshirja dhe aksesimi në të dhënat e ndara sipas gjinisë janë kyçe në këtë proces pasi ato lehtësojnë analizat specifike gjinore të të ardhurave dhe shpenzimeve në buxhet.</p>	<p>Iniciativat e BPGJ-së janë zgjeruar që nga analiza fillestare e alokimeve specifike buxhetore për të mbuluar të gjithë ciklin buxhetor.</p> <p>Ai kërkon sigurimin e llogaridhënies së agjencive qeveritare për BPGJ-në dhe evoluimin duke kaluar nga transparenca dhe informacioni për pabarazitë në ndarjet buxhetore në gjenerimin e ndjenjës së llogaridhënies për objektivat e barazisë gjinore.</p>	<p>Ndryshimet në buxhete dhe politika si dhe supozimet që informojnë buxhetet që sistemet të bëhen të ndjeshme dhe të përgjegjshme gjinore në aspekti gjinor.</p> <p>Ai gjithashtu kërkon futjen e mjeteve që monitorojnë dhe vlerësojnë ndikimin e ndryshimit në alokime.</p>

ECURIA E BPGJ

Ekziston një dakordësun i fortë ndërkombëtar se barazia gjinore është thelbësore për shoqëritë e shëndetshme, të begata dhe paqësore dhe kontribuon në reduktimin e pabarazisë në të ardhura, duke ndikuar kështu në qëndrueshmërinë ekonomike. Sigurimi i barazisë në mundësitë ekonomike mund të nxisë ekonomi të qëndrueshme globale.

Koncepti i përdorimit të iniciativave buxhetore gjinore për të promovuar barazinë gjinore u përhap pas miratimit të Platformës për Veprim në Pekin në vitin 1995, kur Kombet e Bashkuara u bënë thirrje qeverive të vlerësojnë sesi shpenzimet publike u sjellin përfitim grave dhe të rregullojnë buxhetet për të kontribuar në barazinë gjinore. Kombet e Bashkuara rekomanduan që qeveritë: "Të analizojnë, këshillojnë, koordinojnë dhe zbatojnë politika që integrojnë nevojat dhe interesat e grave të punësuar, të vetëpunësuar dhe sipërmarrëse në politikat, programet dhe buxhetet sektoriale dhe ndërministrorë²". Buxhetimi i përgjegjshëm gjinor fillimisht u zhvillua jo vetëm si një instrument buxhetor teknik, por si një mjet feminist për ndryshimet transformuese shoqërore.

Objektivat e Zhvillimit të Qëndrueshëm të Kombeve të Bashkuara (OZHQ) në shtator 2015 kërkuan burime dhe mjete adekuate për të gjurmuar alokimet buxhetore për barazinë gjinore³. Treguesi 5.C.1 i OZHQ-ve mat përpjekjet e qeverisë për të gjurmuar alokimet buxhetore për barazinë gjinore përmes ciklit të menaxhimit të financave publike dhe për t'i bërë këto alokime publike. Është rënë dakord nga Komisioni Statistikor i Kombeve të Bashkuara për të monitoruar progresin drejt objektivit 5C, i cili u bën thirrje shteteve anëtare të "miratojnë dhe forcojnë politika të shëndosha dhe legjislacion të detyrueshëm për promovimin e barazisë gjinore dhe fuqizimin e të gjitha grave dhe vajzave në të gjitha nivelet".

Objektivi 5.C i OZHQ: "Miratoni dhe forconi politika të shëndosha dhe legjislacion të detyrueshëm për promovimin e barazisë gjinore dhe fuqizimin e të gjitha grave dhe vajzave në të gjitha nivelet"

Treguesi i OZHQ 5.C.1: 'Proporcioni i vendeve me sisteme për të gjurmuar dhe bërë shpërndarjet publike për barazinë gjinore dhe fuqizimin e grave'

Treguesit trajtojnë tre kritere: integrimin e objektivave/masave të barazisë gjinore në programet e qeverisë dhe alokimet e tyre buxhetore përkatëse; integrimin e buxhetimit gjinor në sistemet e menaxhimit të financave publike dhe që alokimet buxhetore për barazinë gjinore të jenë në dispozicion të publikut. Është i vetmi tregues në kuadrin e monitorimit të OZHQ që lidh sistemet kombëtare të buxhetimit me zbatimin e legjislacionit dhe politikave për barazinë gjinore dhe fuqizimin e grave⁴.

² (United Nations 1995 cited by Ruiz 2003)

³ SDG indicator 5.c.1

⁴ *ibid*

Në vitin 2020, G20 bëri thirrje për investime më të mëdha në buxhetet gjinore për të siguruar që politikat fiskale të avancojnë barazinë gjinore, veçanërisht në rimëkëmbjen nga kriza e COVID-19. Dhe në vitin 2022, përsëriti se "Buxhetimi gjinor efektiv kërkon jo vetëm një kornizë të fortë strategjike, me qëllime të barazisë gjinore dhe mbështetje legjislative, por edhe mjete për zbatim dhe një mjedis mbështetës që përfshin trajnime dhe të dhëna të ndara sipas gjinisë"⁵.

Në vitin 2018, Fondi Monetar Ndërkombëtar vlerësoi se një Produkt i Brendshëm Bruto (PBB) kombëtar mund të rritet me 10-15 për qind nëse eliminohet pabarazia gjinore⁶. Përtej argumentit moral, ekziston edhe një perspektivë e fortë ekonomike për promovimin e barazisë. Studimet kanë nxjerrë në pah se ekonomitë më të barabarta, për sa i përket shpërndarjes së të ardhurave, aksesit në arsim dhe shërbime të tjera, përfitojnë nga normat më të larta të punësimit.

Gjithashtu, treguesit e financave publike do të përfitonin nga përmirësimet në barazinë gjinore dhe veçanërisht nga një pjesëmarrje më e lartë e grave në fuqinë punëtore⁷. Është rënë dakord nga Komisioni Statistikor i Kombeve të Bashkuara për të monitoruar progresin drejt objektivit 5.C të OZHQ. Ky është i vetmi tregues në kuadrin e monitorimit të OZHQ që lidh sistemet kombëtare të buxhetimit me zbatimin e legjislacionit dhe politikave për barazinë gjinore dhe fuqizimin e grave.

Dy tiparet kryesore të BPGJ konsistojnë në:

- ✓ Një nismë buxhetore e përgjegjshme gjinore nuk synon të prodhojë një buxhet të veçantë për gratë ose burrat. Në vend të kësaj, ajo sjell ndërgjegjësimin gjinor në politikat dhe buxhetet e të gjitha agjencive.
- ✓ Një buxhet i ndryshëm ndaj gjinisë siguron që nevojat dhe interesat e individëve nga grupe të ndryshme shoqërore të adresohen, gjë që përfshin një perspektivë të barazisë gjinore në procesin e buxhetimit.

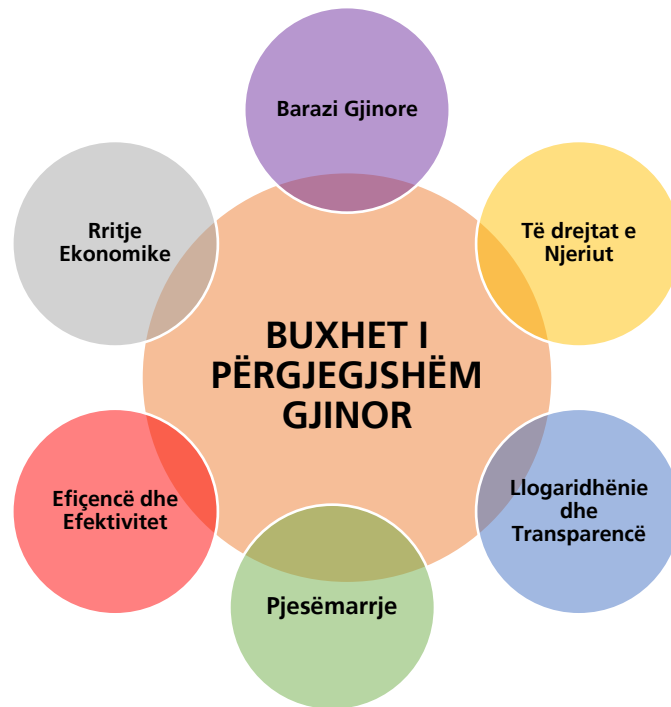
Bazuar në faktin se BGJP thekson kontributin e ndryshëm të grave dhe burrave në ekonomi dhe bën thirrje për një ndarje të barabartë të përfitimeve nga buxheti, ai mund të mbulojë aspektet e mëposhtme:

---

⁵ Gender Budgeting in G20 Countries, International Monetary Fund, 2021

⁶ Arevalo P., Berti K., Caretta A., Eckefeldt P. The Intergenerational Dimension of Fiscal Sustainability, ECFIN Discussion Paper (2019)

⁷ Arevalo P., Berti K., Caretta A., Eckefeldt P. The Intergenerational Dimension of Fiscal Sustainability, ECFIN Discussion Paper (2019)

RËNDËSIA E BPGJ

Buxhetet shpesh përshkruhen si "të verbëra ndaj gjinisë". Buxheti i përgjegjshëm gjinor është antiteza e përdorimit të integritit gjinor në të gjithë procesin buxhetor. Koncepti dhe qasja ka është zhvendosur nga fokusi tek ndarjet buxhetore në "çështjet e grave" ose "programet e grave", drejt një qasjeje më të gjerë buxhetore që thekson rëndësinë e integritit të perspektivës gjinore dhe rritjen e ndërgjegjësimit për gjininë në të gjitha politikat, planifikimin dhe buxhetimin e qeverisë⁸. Në këtë drejtim, Buxheti i Përgjegjshëm Gjinor:

- Pranon që buxhetet nuk janë neutrale. Politikat, aktivitetet dhe mënyra se si financohen kanë ndikime të ndryshme dhe të pabarabarta mbi gratë dhe burrat, dhe grupet e ndryshme të grave dhe burrave (të rinj, të moshuar, urbanë, ruralë etj.). Gratë dhe burrat kanë role dhe përgjegjësi të ndryshme, duke përfshirë edhe ekonominë - kështu që ndikohen në mënyra të ndryshme nga buxhetet.

⁸ Hofbauer, H. (2003) Gender and Budgets, Overview Report. UK, BRIDGE (development - gender) Institute of Development Studies.

- Promovon barazinë gjinore dhe integrimin gjinor duke analizuar se si ndahen dhe shpenzohen fondet e programit - kush përfiton më shumë ose më pak.
- Nuk nënkupton një buxhet të veçantë për gratë dhe burrat dhe nuk synon domosdoshmërisht të rrisë sasinë e parave të shpenzuara për gratë - por mund të përfshijë rritjen e shpenzimeve në fusha specifike që përfitojnë gratë dhe vajzat dhe reduktojnë pabarazinë. Procesi i zhvillimit të buxheteve të përgjegjshme gjinore përfshin një kuptim të elementeve që promovojnë barazinë gjinore.

Buxhetet e përgjegjshme gjinore mund të ndihmojnë në promovimin e barazisë gjinore dhe mbylljen e hendeqeve gjinore. Ato ndihmojnë në funksionalizimin e politikave fiskale që promovojnë barazinë gjinore dhe shqyrtojnë ndikimin e politikave të qeverisë mbi gjininë, duke lejuar kështu një vendimmarrje më të informuar. Buxheti i përgjegjshëm ndaj gjinisë pranon se buxhetet ndikojnë ndryshe tek burrat dhe grate dhe vendimet politike mund të shërbejnë ose për të promovuar barazinë gjinore ose për të përforcuar pabarazitë ekzistuese gjinore.

Hartimi i buxheteve me ndjeshmëri gjinore bën të mundur të shihet se si të ardhurat dhe shpenzimet buxhetore ndikojnë në statusin socio-ekonomik dhe në mundësitë e barabarta. Ai fokusohet në të gjithë buxhetin, duke siguruar që gratë dhe burrat të përfitojnë në mënyrë të barabartë nga çdo aspekt i buxhetit dhe shpenzimet ose shfrytëzimi i burimeve pasuese. Ai zhvendoset nga ideja se buxhetet aktuale janë të njëanshme gjinore në favor të burrave dhe synon ta transformojë këtë realitet në mënyrë që të gratë dhe burrat të mund të përfitojnë në mënyrë të barabartë. Rezultati është një buxhet i balancuar gjinor.

Sipas UNESCO-s (2010), buxheti i përgjegjshëm gjinor është i rëndësishëm për arsyet e mëposhtme:

- Ilustron ekzistencën e pabarazisë në ndikimet buxhetore tek gratë në krahasim me burrat;
- Është një mjet për rritjen e llogaridhënies dhe përshejtimin e zbatimit të angazhimeve për barazinë gjinore dhe të drejtat e njeriut;
- Është i dobishëm për rritjen e efikasitetit të buxheteve qeveritare duke lejuar shpërndarje më të mirë të burimeve financiare. Nëse pabarazitë gjinore në ndikimet buxhetore nuk njihen, ato mund të çojnë në humbje të produktivitetit, si dhe në rënie të cilësisë së fuqisë punëtore, rritjes ekonomike dhe shëndetit;
- Rrit efektivitetin e politikave dhe programeve duke vlerësuar nëse objektivat e deklaruara janë arritur
- Nxiti transparencën, llogaridhënien, parashikueshmërinë dhe pjesëmarrjen në hartimin e buxhetit.

BPGJ vlerëson buxhetin e plotë nga perspektiva gjinore për të identifikuar se si do të adresojë prioritetet, nevojat dhe interesat e ndryshme të grave dhe burrave, vajzave dhe djemve të kategorive të ndryshme. Kur buxhetet analizohen nga një këndvështrim gjinor, mund të shihet qartë se si grumbullimi dhe shpërndarja e parasë publike është e pabarabartë dhe joefikase dhe tregon se si diskriminimi ndikon në nivel lokal dhe kombëtar. Prandaj, BPGJ ka të bëjë kryesisht me sigurimin që buxheti të ndahet në mënyrë të barabartë dhe efikase në zbatimin e planeve dhe arritjen e objektivave të politikave. Në këtë drejtim, BPGJ-ja ndihmon për të vendosur se si buxheti dhe politikat duhet të përshtaten për të arritur ndikimin maksimal dhe ku duhet të rialokohen burimet për të arritur zhvillimin njerëzor dhe barazinë gjinore. Në këtë kuadër, BPGJ:

- Integron çështjet gjinore në politika, plane dhe programe locale dhe kombëtare
- Trajton varfërinë për të siguruar që burimet e bashkisë/qeverisë të përdoren për të plotësuar nevojat e grave, burrave, vajzave dhe djemve më të varfër.

PSE NEVOJITET BUXHETIMI I PËRGJEGJSHËM GJINOR?

Gratë, burrat, vajzat dhe djemtë shpesh kanë nevoja dhe prioritete praktike dhe strategjike shumë të ndryshme. Gratë mbeten të nën-përfaqësuara në jetën publike, që do të thotë se politikat locale dhe kombëtare, mund të mos marrin parasysh nevojat dhe prioritetet e tyre. Këto dallime nënkuptojnë se politikat që duken neutrale mund të kenë pasoja të padëshiruara, duke përfshirë rritjen e pabarazisë gjinore. Për shembull, të drejtat për përfitime të ndryshme dhe pensione shpesh lidhen me punësimin me kohë të plotë të paguar gjatë gjithë jetës. Gratë që punojnë në ekonominë informale ose që nuk punojnë me orar të plotë gjatë gjithë jetës së tyre sepse kujdesen për fëmijët, prindërit ose anëtarët e tjerë të familjes mund të mos kualifikohen për këto përfitime.

- Një buxhet i përgjegjshëm gjinor është një mekanizëm i rëndësishëm për sigurimin e konsistencës më të madhe ndërmjet qëllimeve ekonomike dhe angazhimeve sociale. *Argumenti më i përdorur për ndërmarrjen e iniciativave të BPGJ-së është se ato çojnë në një përdorim më efikas të burimeve.* Nismat e BPGJ-së ofrojnë një mundësi për të vlerësuar jo thjesht natyrën dhe shtrirjen e ekonomisë së paguar, por edhe për të vlerësuar punën e papaguar, në veçanti ofrimin e kujdesit që ndërmarrin individët, si në komunitet ashtu edhe në familje.
- BPGJ i ndihmon qeveritë të kuptojnë se si mund t'u duhet të rregullojnë prioritetet e tyre dhe të rialokojnë burimet për të përmbushur angazhimet e tyre për arritjen e barazisë gjinore dhe avancimin e të drejtave të grave. Buxhetet e krijuara mund të jenë kritike për transformimin e retorikës për fuqizimin e grave në realitet konkret.
- Rezultati më i dukshëm i iniciativave buxhetore gjinore është përmirësimi i barazisë ekonomike të grave. Megjithatë, buxhetet gjinore nuk kanë të bëjnë thjesht me barazinë për gratë.

Buxhetet gjinore mund të përmirësojnë gjithashtu efektivitetin, efikasitetin, llogaridhënien dhe transparencën e buxheteve. *Buxhetet gjinore mund të zbulojnë gjithashtu prioritetet buxhetore dhe mospërputhjet midis asaj që një institucion publik thotë se po bën dhe ndikimit aktual të politikave të tyre.*

BPGJ bazohet në të kuptuarit se vendimet e buxhetit publik dhe sistemet e Menaxhimit të Financave Publike ndikojnë në rezultatet ekonomike dhe sociale për burrat dhe gratë. Për këtë arsye, BPGJ përpiqet të identifikojë kontekstin e pabarazive gjinore, si lindin ato, cilat janë shkaqet e tyre themelore strukturore dhe si mund të trajtohen. Duke qënë se barazia gjinore është pjesë përbërëse e objektivave të zhvillimit të një vendi, përmirësimi i saj kërkon ndarje adekuate buxhetore dhe një sistem të fortë MFP për të siguruar që këto alokime të bëhen dhe zbatohen siç janë planifikuar.

Arsyet kryesore që nevojitet BPGJ janë renditur më poshtë:

- ✓ Llogaridhënia: Buxhetimi gjinor është një pjesë e rëndësishme e monitorimit të buxheteve që synojnë përbushjen e barazisë gjinore. Pra, ai është "një mekanizëm për të përcaktuar nëse angazhimet e qeverisë për barazinë gjinore përktthehen në angazhime buxhetore"⁹.
- ✓ Transparenca: Buxhetimi i përgjegjshëm gjinor mund të kontribuojë në rritjen e pjesëmarrjes në procesin buxhetor dhe në këtë mënyrë të rrisë transparencën. Kjo nxit besimin në sistem. Integrimi i perspektivës gjinore në çdo fazë të ciklit buxhetor (përgatitja, realizimi, monitorimi dhe kontrolli i jashtëm i buxhetit) duhet të mbështetet nga një kuadër ligjor dhe institucional i ndjeshëm ndaj gjinisë dhe të përforcohet nga mbikëqyrja dhe shqyrtimi parlamentar.
- ✓ I orientuar drejt rezultateve: Buxhetimi i bazuar në rezultate afron planifikimin strategjik dhe menaxhimin e financave publike duke lidhur synimin dhe objektivat e politikave. Kjo bëhet duke përcaktuar objektivat dhe aktivitetet, si dhe duke krijuar një sistem funksional monitorimi bazuar në treguesit e performancës për të matur progresin drejt arritjes së objektivave. Një qasje e vërtetë e orientuar nga performanca ndodh vetëm kur buxhetimi gjinor është i integruar në buxhetimin e performancës.
- ✓ Efektiviteti: Analiza e buxhetit gjinor kontribuon në përmirësimin e informacionit mbi situatat dhe nevojat potencialisht të ndryshme të grave dhe burrave, si dhe mbi efektet e shpërndarjes dhe ndikimit të burimeve të gratë dhe burrat. Kjo kontribuon në sigurimin që fondet publike po përdoren në mënyrë më efektive dhe çon në ndërtimin e llogaridhënies dhe besimit.
- ✓ Monitorimi: Fondi Monetar Ndërkombëtar ka zhvilluar një Indeks të Buxhetit Gjinor (IBGJ), i cili rendit vendet sipas përpjekjeve të tyre për buxhetimin gjinor. Shumë vende kanë institucionalizuar elementë të ndryshëm të buxhetimit gjinor për të ndihmuar në adresimin e pabarazisë gjinore.
- ✓ Nxitja e politikave tatimore dhe shpenzimeve që adresojnë mosbalancimin gjinor: Iniciativat e dukshme përfshijnë heqjen e paragjykimeve gjinore në trajtimin tatimor të punëtorëve me kohë të pjesshme dhe zhvillimin e programeve gjithëpërfshirëse të kujdesit shëndetësor për

⁹ Sharp, R. and Broomhill, R. (2002), 'Budgeting for Equality: The Australian experience', *Feminist Economics*, Vol. 8(1), Routledge Taylor & Francis, Abingdon, p. 26.

sëmundjet e grave. Vlerësimet ex-ante të ndikimit gjinor mund të ndihmojnë në identifikimin se si iniciativat e reja të taksave ose shpenzimeve ndikojnë në objektivat e barazisë gjinore.

PËRFITIMET E BPGJ

Përdorimi i BPGJ jep një konsideratë më holistike dhe më të saktë të situatave, përvojave, nevojave, kontributeve dhe potencialeve të ndryshme të grupeve të burrave dhe grave. Faktorë të tillë si moshë, përkatësia etnike, vendndodhja, niveli i të ardhurave, arsimit dhe paaftësia do të ishin të gjithë pjesë e kësaj konsiderate.

Duke vepruar kështu, BPGJ ka të paktën katër përfitime kryesore:

1. Së pari, ndihmon çdo individ (burra dhe gra) të arrijë potencialin e tij pa stereotipe apo diskriminim.
2. Së dyti, puna buxhetore gjinore ofron një sërë mjetesh për të ndihmuar përdorimin më të mirë të burimeve financiare të shtetit, duke i përshtatur buxhetet me planet, programet prioritare dhe projektet.
3. Së treti, buxhetimi i përgjegjshëm gjinor ndihmon në të gjitha fazat e procesit të politikave dhe buxhetit për të përmirësuar (a) priorizimin, (b) planifikimin, (c) zbatimin, (d) monitorimin dhe vlerësimin dhe (e) vlerësimin e ndikimit.
4. Së katërti, buxhetimi i përgjegjshëm gjinor inkurajon qeverisjen e mirë, duke nxitur parimet e përfshirjes, barazisë sociale, transparencës, llogaridhënies, efikasitetit dhe reagimit.

Ka edhe shumë përfitime të tjera nga përdorimi i BPGJ:

- Përgjegjshmëri ndaj nevojave të ndryshme të njerëzve të ndryshëm.
- Përfshirja e të gjitha palëve të interesuara në planifikimin dhe shpërndarjen e buxhetit, duke përfshirë një gamë më të gjerë të interesave të shoqërisë dhe duke përmirësuar kapacitetin e tyre për buxhetim dhe politikëbërje.
- Përmirësimet në analizën e politikave për shkak të mbledhjes më të mirë të të dhënave: kërkesa për të dhëna të ndara sipas gjinisë dhe analiza gjinore e programeve buxhetore mund të kontribuojë ndjeshëm në mbledhjen e vazhdueshme të të dhënave për programet buxhetore dhe rezultatet e tyre.
- Shpërndarja efektive e burimeve për ata që kanë më shumë nevojë: Përmirësimi i efikasitetit, duke siguruar që shpenzimet të përfitojnë ata që kanë më shumë nevojë (siç vlerësohet në analizën e buxhetit gjinor).
- Lidhje më të forta ndërmjet politikës dhe rezultateve.

2. MODELET E ZBATIMIT TË BPGJ

Iniciativat buxhetore të përgjegjshme gjinore ndryshojnë në fushëveprim, objektiva, marrëveshje institucionale, bazë ligjore dhe mjete analitike. Buxheti efektiv i përgjegjshëm gjinor nuk duhet të krijojë buxhete të veçanta për gratë ose të sigurojë rritje të shpenzimeve për ndërhyrjet/aktivitetet e fokusuara tek gratë. Përkundrazi, duhet të përqipet të sigurojë që mbledhja dhe shpërndarja e burimeve të kryhen në mënyra që janë efektive dhe të kontribuojnë në avancimin e barazisë gjinore në të gjitha linjat buxhetore. Disa shtete kanë miratuar zyrtarisht iniciativa në kuadrin e tyre ligjor, ndërsa të tjerët kanë përfshirë drejtpërdrejt mjetet dhe proceset e buxhetimit gjinor në buxhetin e përgjithshëm, për shembull, duke përmirësuar klasifikimin e buxhetit. Disa aplikojnë mjete të buxhetimit gjinor në baza ad-hoc ose vetëm në një pjesë të ciklit buxhetor. Për shembull, duke përfshirë gjininë në ciklin e buxhetit, por jo duke e përfshirë në fazat e ekzekutimit dhe raportimit të buxhetit. Vendet mund të forcojnë mënyrën se si analiza gjinore informon vendimmarrjen buxhetore përmes rritjes së përdorimit të vlerësimeve të ndikimit gjinor ex-ante dhe ex-post. Kjo mund të mbështetet nga mbikëqyrja e buxhetit dhe rishikimi i performancës nëpërmjet auditimeve të buxhetit gjinor.

SI TË BËJMË BPGJ?

Ekzistojnë disa mjete analitike për të analizuar ndikimet e politikave dhe buxheteve tek gratë dhe burrat, vajzat dhe djemtë dhe për të nxitur integrimin e përgjegjshmërisë gjinore në procesin e buxhetit me synimin për të rritur ndjeshmërinë gjinore në politikat publike. Një numër qasjesh të ndryshme mund të përdoren kur punohet në iniciativat e BPGJ-së, hapat kryesorë përfshijnë:

- Analizë nëse programet buxhetore janë të përgjegjshme në aspektin gjinor (analiza BPGJ). Një analizë e tillë mund të ofrojë reagime domethënëse nëse programi po plotëson nevojat e grupeve të ndryshme të grave dhe burrave. Analiza e BPGJ-së është një mjet i rëndësishëm i menaxhimit të financave publike që ndihmon në përcaktimin se si dhe në çfarë mase politika shtetërore ndikon në grupe të ndryshme burrash dhe grash, si përdorues të shërbimeve dhe taksapagues. Analiza e BPGJ-së nuk shqyrton vetëm situatën e burrave dhe grave: ajo përdor gjithashtu kategori të tjera sociale, si mosha, sfondi socio-ekonomik, vendndodhja, niveli arsimor dhe të tjera. Prandaj, ajo ofron njohuri të rëndësishme për të informuar vendimet mbi çështjet financiare dhe përdorimin efektiv të burimeve publike.
- Bërja e ndryshimeve në programe dhe buxhete, bazuar në rezultatet e analizës së BPGJ-së, për t'i bërë ato më të përgjegjshme gjinore.
- Integrimi sistematik i BPGJ-së në proceset e planifikimit dhe buxhetimit – shembujt përfshijnë futjen e objektivave strategjike të lidhura me gjininë në politika dhe buxhete, vendosjen e kërkesave për analizën gjinore të programeve buxhetore, duke përfshirë treguesit gjinorë në kërkesat buxhetore, dhe ofrimin e deklaratave të ndikimit të fondeve buxhetore në barazinë

gjinore. Ky hap përfshin institucionalizimin e BPGJ-së për të siguruar që nevojat e ndryshme të grupeve sociale, burrave dhe grave, të merren parasysh vazhdimisht në procesin e buxhetit.

❖ **Ex ante – Njëkohësisht – Ex post**

❖ **Qasja me pesë hapa ndaj buxhetimit të përgjegjshëm gjinor**

Qasja me pesë hapa ndaj buxhetimit të përgjegjshëm gjinor përfshin:

Analizimi i situatës (çështjeve gjinore) të grave, burrave, vajzave dhe djemve

Analizimi i përgjegjshmërisë gjinore të politikës

Vlerësimi i alokimeve buxhetore

Monitorimi i shpenzimeve dhe ofrimit të shërbimeve

Vlerësimi i rezultateve

BUXHETIMI I PËRGJEGJSHËM GJINOR: NJË MJET PËR BARAZINË GJINORE

1. Analizimi i situatës (çështjeve gjinore) të grave, burrave, vajzave dhe djemve

Çështjet gjinore lindin nga tre aspekte që lidhen me aksesin në burime, menaxhimin e tyre dhe kontrollin dhe përfitimin nga burimet për çdo subjekt apo fushë. Në këtë drejtim, duhet të identifikohet nëse ka ndonjë kufizim që po i pengon gratë (ose burrat) të aksesojnë ose të përfitojnë nga burimet ekzistuese. Njohja e shkaqeve të mungesës ose aksesit të kufizuar në burime ndihmon në marrjen e masave të duhura për të adresuar çështjet e identifikuar. Në këtë drejtim, në procesin e analizës së situatës gratë, burrat, vajzat dhe djemtë duhet të përfshihen në mënyrë të barabartë për të pasqyruar prioritetet, nevojat dhe interesat e tyre.

2. Analizimi i përgjegjshmërisë gjinore të politikës

Objekti i këtij hapi është të vlerësojë nëse një politikë apo program i caktuar: (a) rrit pabarazitë gjinore të identifikuar në hapin e parë; (b) nuk i ndikon pabarazitë; ose (c) i redukton ato. Duhet të theksohet se politika mund të përforcojë ose reduktojë pabarazinë gjinore. Një vlerësim i politikave gjinore nxit zhvillimin e një analize që reflekton kuptimin e implikimeve gjinore të politikave nga:

- Identifikimi i çështjeve të nënkuptuara dhe eksplicite gjinore dhe objektivave të politikave; dhe
- Identifikimi i alokimit të burimeve të shoqëruara dhe vlerësimi nëse politika do të vazhdojë apo do të ndryshojë pabarazitë ekzistuese gjinore midis burrave dhe grave.

3. Vlerësimi i alokimeve buxhetore (d.m.th. nëse alokimet buxhetore janë adekuate për zbatimin e politikës së përgjegjshme gjinore)

Qëllimi kryesor i këtij hapi është të identifikojë nëse alokimet buxhetore janë adekuate për të zbatuar politikën e përgjegjshme gjinore të rekomanduar në hapin e dytë. Nëse hapi i dytë zbulon se politika nuk është e ndjeshme në aspektin gjinor, ose madje mund të përkeqësojë pabarazinë gjinore, hapi i tretë mund të përdoret për të zbuluar shkallën në të cilën fondet nuk janë të përgjegjshme gjinore.

4. Monitorimi i shpenzimeve dhe ofrimit të shërbimeve

Ky hap synon vlerësimin e rezultateve afatshkurtra të shpenzimeve/monitorimin dhe vlerësimin se si shpenzohen realisht burimet dhe politikat dhe programet e zbatuara. Ai monitoron nëse buxheti është shpenzuar siç është planifikuar dhe çfarë është ofruar dhe kujt. Përdoret gjithashtu për të gjurmuar progresin bazuar në vendimin e marrë në hapin e tretë. Më poshtë identifikohen llojet e të dhënave të nevojshme për monitorimin dhe vlerësimin e BPGJ-së;

- Matja e inputit: inputet e përdorura në procese (sasia e parave të buxhetuara ose stafi i alokuar për një program dhe projekt të caktuar).
- Masa e produktit: produktet e drejtpërdrejta të një programi dhe projekti të caktuar.
- Masat e rezultateve: rezultati i politikës, programit dhe projektit.

Të tre llojet e mësipërme të të dhënave janë të nevojshme për monitorimin dhe vlerësimin e zbatimit të BPGJ-së. Këto masa duhet të ndahen sipas moshës, gjinisë dhe gjinisë.

5. Vlerësimi i rezultateve

Një ndryshim i caktuar në politikë ose në një projekt mund të ndikojë në inputet dhe outputet shumë më shpejt se sa në rezultatet. Duhet të theksohet se, është shumë e vështirë t'i atribuohet një rezultat i caktuar një politike ose projekti të veçantë/të vetëm. Megjithatë, në fund të fundit, një politikë ose një projekt duhet të gjykohet në bazë të rezultateve që sjell. Prandaj, ky hap është i domosdoshëm për të matur nëse BPGJ e zbatuar ka ndryshuar situatat gjinore të identifikuara në hapin e parë dhe buxhetet e krijuara në hapin e tretë.

Një moment tjetër i rëndësishëm është integrimi i monitorimit dhe vlerësimit të buxhetimit gjinor. Ky informacion përfshin raportimin dhe shpërndarjen e rregullt të treguesve të ecurisë kundrejt objektivave të vendosur. Pjesë e mekanizmave të monitorimit dhe vlerësimit duhet të jenë:

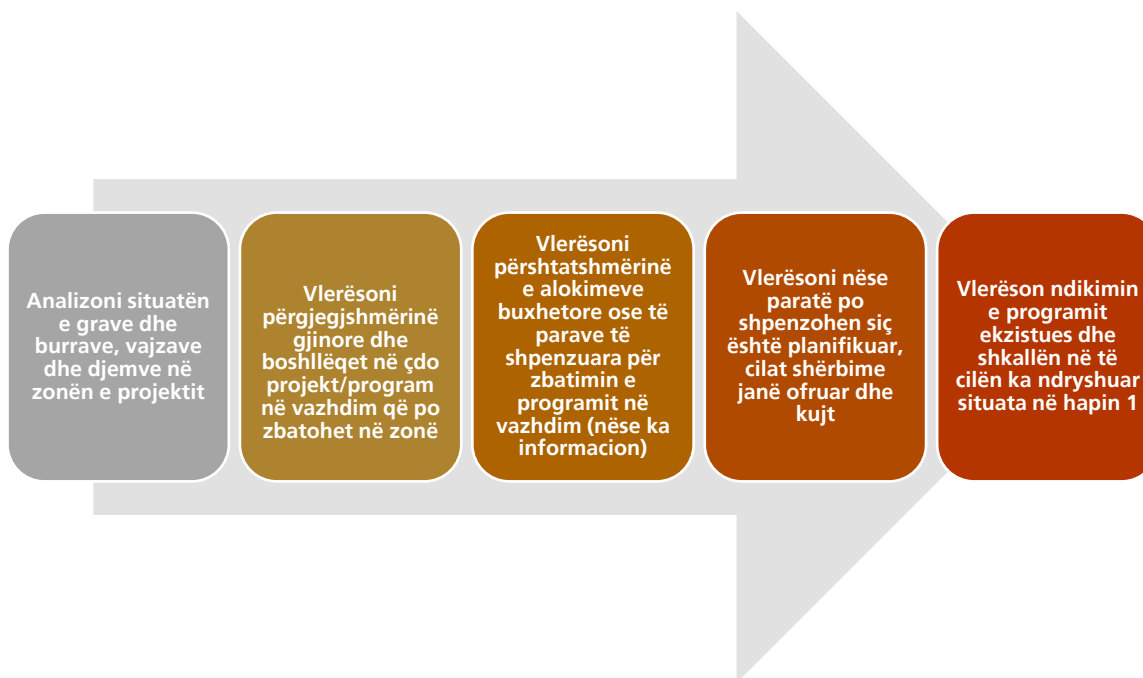
- Kërkimi i një deklaratë të ndikimit gjinor si një detyrim i çdo raporti buxhetor ose shpenzimesh;
- Kërkimi i të gjitha memorandumeve ose dokumenteve të ngjashme në lidhje me planifikimin financiar ose shpenzimet, për të përfshirë një klauzolë të ndikimit gjinor; dhe
- Shpërblimi i performancës dhe marrja e masave në rast mospërputhjeje.
- **Përgatitja e buxheteve të përgjegjshme gjinore**

Një qasje tjetër e buxhetimit të përgjithshëm gjinor përfshin:

- Analiza gjinore si një hap i parë i rëndësishëm për të identifikuar boshllëqet ekzistuese gjinore në çdo program në vazhdim dhe të planifikuar në zonën e projektit. Ky proces ofron informacion dhe të dhëna kyçe për të informuar strategji më të mira dhe për të zhvilluar programe që u përgjigjen nevojave të diferencuara të burrave dhe grave duke ndihmuar në reduktimin e pabarazisë gjinore. Objektivi i këtij hapi është të vlerësojë situatën e grave dhe burrave dhe të kuptojë nevojat dhe prioritetet e tyre të ndryshme. Gjithashtu ndihmon për të kuptuar se si mund të adresojmë pabarazitë ekzistuese midis burrave dhe grave nëpërmjet ndërhyrjeve të ndryshme programore. Analiza gjinore mund të bëhet më së miri përmes qasjes me 5 hapa¹⁰, e cila mund të quhet edhe si analizë e situatës:

---

¹⁰ Based on "five-step approach" developed by Budlender, Debbie, Diane Elson, Guy Hewitt and Tanni Mukhopadhyay (2002). Gender Budgets Make Cents: Understanding Gender Responsive Budgets. London: Commonwealth Secretariat.

- **Të dhëna të ndara sipas gjinisë dhe tregues për buxhetimin**

Disponueshmëria e të dhënave dhe statistikave të dhe të besueshme të ndara sipas gjinisë është shumë e rëndësishme për planifikimin dhe zbatimin e çdo programi. Nuk është e mundur të zhvillohen buxhete projektsh që janë të përgjegjshme për gjininë nëse nuk disponohen të dhënat e ndara sipas gjinisë. Të dhënat dhe provat e krijuara si rezultat i vlerësimeve gjinore mund të përdoren për të identifikuar mangësitë, për të vendosur prioritete dhe buxhete dhe për të zhvilluar strategji të informuara që u përgjigjen më mirë nevojave të të gjithë burrave dhe grave. Gjatë fazës së zbatimit të projektit, të dhënat e ndara sipas gjinisë përdoren për të gjurmuar progresin në arritjen e objektivave. Ky informacion është shumë i rëndësishëm dhe ndihmon në zhvillimin e aktiviteteve programore dhe buxheteve më efektive në periudhën e ardhshme financiare.

- **Kosto për barazinë gjinore**

Kostoja është procesi që ndihmon në vlerësimin e koston financiare së një ndërhyrjeje ose ofrimit të shërbimeve dhe mallrave. Kostot mund të përdoren për:

- Të ndihmuar në transformimin e strategjive dhe planeve në plane veprimi dhe buxhete operacionale dhe të monitorueshme;
- Të propozuar burimet dhe fondet e nevojshme për të përmbushur objektivat e projektit, duke përfshirë kostot e burimeve njerëzore, materialeve dhe infrastrukturës;
- Identifikuar se cilat aktivitete duhet të kenë prioritet si dhe caktimin e afateve kohore të ndërhyrjeve të ndryshme programore në mënyrë që të maksimizohet efikasiteti i alokimeve buxhetore.

Vlerësimi i kostove financiare për ndërmarrjen e një ndërhyrjeje është një komponent i rëndësishëm i procesit të planifikimit dhe buxhetimit. Qasja e koston ofron informacion të vlefshëm mbi burimet financiare të nevojshme për të arritur rezultate dhe përfitime më të mira për të gjithë përfituesit, duke

përfshirë burrat, gratë, djemtë dhe vajzat. Mund të përdoret gjithashtu për të vlerësuar kostot sociale dhe ekonomike të mosveprimit në adresimin e pabarazisë gjinore.

Ekzistojnë tre qasje për koston e barazisë gjinore:

- Kostoja e njësisë, e cila llogarit burimet financiare të nevojshme për të arritur qëllimet e programit/projektit, për të zbatuar një strategji ose ndërhyrje ose për të ofruar një shërbim. Ajo llogarit koston totale të një shërbimi bazuar në koston për njësi të mallrave ose shërbimeve individuale. Një kosto për njësi është një kosto e shkaktuar për të prodhuar, ofruar ose ofruar një njësi të një produkti ose shërbimi të caktuar. Kjo përfshin të gjitha kostot fikse (d.m.th., infrastrukturën dhe pajisjet) dhe të gjitha kostot e ndryshueshme (p.sh. burimet njerëzore, materialet, materialet harxhuese) të përfshira në ofrimin e shërbimit. Për të adresuar barazinë gjinore në buxhete, shpërndarja e kostove për njësi mund të përcaktohet duke marrë parasysh gjetjet e analizës gjinore dhe duke analizuar të dhënat dhe statistikën e ndara sipas gjinisë.
- Kostoja e ndikimit, përdoret për të llogaritur ndikimin socio-ekonomik të një ndërhyrjeje ose problemi të caktuar në terma monetarë. Mund të përdoret për të demonstruar efektet dhe koston e marrjes ose mosmarrjes së veprimeve për të adresuar një problem të caktuar. Kostoja e ndikimit përdoret më së miri për të nxjerrë në pah dhe për të rritur ndërgjegjësimin për efektet e përhapura të mos adresimit të nevojave gjinore në mënyrë të përshtatshme, tek individët dhe shoqëria.
- Kostoja për buxhetet e përgjegjshme gjinore, e cila analizon boshllëqet gjinore në plane dhe buxhete dhe vlerëson kostot e veprimeve të kërkuara. Ajo llogarit kostot e një ndërhyrjeje ose një shërbimi si pjesë e një procesi planifikimi dhe buxhetimi. Kostoja për buxhetet e përgjegjshme gjinore vlerëson nevojat financiare të ndërhyrjeve si pjesë e një procesi më të gjerë planifikimi dhe buxhetimi. Duke qenë pjesë përbërëse e planifikimit dhe buxhetimit të përgjegjshëm gjinor, qëllimi i përcaktimit të koston është të sigurojë që burimet të shpërndahen në mënyrë të përshtatshme për të gjitha programet dhe shërbimet, sipas nevojave përkatëse të grave dhe burrave.

• Mjetet për Buxhetin e Përgjegjshëm Gjinor

Në përgjithësi, një analizë krahasuese e ndikimit të buxheteve të burrat dhe djemtë dhe të gratë dhe vajzat është hapi i parë në procesin drejt BPGJ-së. Kjo lloj analize buxhetore ndihmon për të zbuluar shkallën në të cilën buxhetet ndikojnë në pabarazitë midis burrave dhe grave. Sipas Budlender, Sharp dhe Allen (1998), 'mjetet' e ndryshme që mund të përdoren për një analizë të ndjeshme gjinore të buxheteve janë:

1. Vlerësimi i politikave gjinore: Kjo është një qasje analitike që përfshin shqyrtimin e politikave të programeve të ndryshme duke u fokusuar në dimensionet e tyre gjinore. Ajo vë në pikëpyetje supozimin se politikat janë 'neutrale ndaj gjinisë' në efektet e tyre dhe pyet: Në çfarë mënyrash politikat dhe alokimet e burimeve kanë të ngjarë të zvogëlojnë ose rrisin pabarazitë gjinore?
2. Vlerësimet e përfituesve të ndara sipas gjinisë: Kjo teknikë përdoret për të pyetur përfituesit aktualë ose potencialë se deri në çfarë mase politikat dhe programet e qeverisë përputhen me prioritetet e tyre.

3. Analiza e incidencës së shpenzimeve publike të ndara sipas gjinisë: Kjo teknikë kërkimore shqyrton shpërndarjen e shpenzimeve publike ndërmjet grave dhe burrave, vajzave dhe djemve.
4. Analiza e ndarjes tatimore sipas gjinisë: Kjo teknikë kërkimore shqyrton se si barra e taksimit përballohet nga individë ose familje të ndryshme. Analiza mund të ndahet sipas gjinisë.
5. Analiza e ndarë sipas gjinisë e ndikimit të buxhetit në përdorimin e kohës: Kjo shqyrton marrëdhënien midis buxhetit kombëtar dhe mënyrës se si përdoret koha në familje. Kjo siguron që koha e kaluar nga gratë në punë të papaguar të llogaritet në analizën e politikave.
6. Matricat e kontabilitetit social të ndërgjegjshëm për gjininë: është një kornizë gjithëpërfshirëse e të dhënave për të gjithë ekonominë, që zakonisht përfaqëson ekonominë e një kombi. Ajo paraqet në mënyrë të veçantë llogaritë makro dhe meso ekonomike të një sistemi socio-ekonomik, duke kapur transaksionet dhe transfertat ndërmjet të gjithë agjentëve ekonomikë në sistem (Pyatt dhe Round, 1985; Reinert dhe Roland-Holst, 1997). Është një mjet i dobishëm për analizën e politikave. Kjo matricë mund të krijohet për të lejuar simulimet e politikave gjinore duke zërbërthyer llogaritë e punës dhe ekonomive familjare sipas gjinisë dhe gjithashtu duke përfshirë aktivitete jo-tregtare (prodhimi shtëpiak dhe aktivitetet e kohës së lirë).
7. Deklarata e Buxhetit Gjinor: ky është një raport i një procesi llogaridhënieje lidhur me angazhimin për barazi gjinore. Në këtë proces, ndonjë nga mjetet e mësipërme përdoret për të analizuar politikat, programet dhe buxhetet përkatëse. Implikimet e tyre për barazinë gjinore përmbledhen me një sërë treguesish si pjesa e shpenzimeve totale të synuara për programet e barazisë gjinore, pjesa e shpenzimeve të shërbimeve publike të përdorura kryesisht nga gratë dhe balanca gjinore në punë, etj. Kërkon një shkallë të lartë angazhimi dhe koordinimi në të gjithë sektorin publik për të ndërmarrë një vlerësim të ndikimit gjinor të buxheteve të tyre të linjës.

Është relativisht e lehtë të identifikohen alokimet buxhetore që synojnë veçanërisht gratë dhe vajzat, (p.sh. financimi për sigurimin e peshqirëve sanitare); dhe aktivitete për të rritur ndërgjegjësimin për pabarazinë gjinore dhe ndërtimin e kapaciteteve për të adresuar pabarazi të tilla (p.sh. seminare trajnimi për integrimin gjinor për zyrtarët publikë). Por aktivitete të tilla përbëjnë vetëm një pjesë të vogël të buxhetit të përgjithshëm. Pra, është e rëndësishme të bëhet një analizë gjinore e shpenzimeve 'të përgjithshme'. Një pikënisje për analizën gjinore është kryerja e një auditimi gjinor të programeve dhe aktiviteteve të ndryshme siç theksohet nga Deklarata e Buxhetit Gjinor.

DEKLARATA E BUXHETIT GJINOR

Deklarata e Buxhetit Gjinor shërben si një mjet thelbësor për të kuptuar gjendjen e shtetit në lidhje me shpërndarjen fiskale përmes një lente gjinore, duke analizuar skemat dhe programet në të gjithë departamentet. Ky mjet është një katalizator për të integruar gjininë në politika dhe programe si dhe në buxhet. Duke ofruar këtë vështrim gjithëpërfshirës, kjo strategji siguron shpërndarjen e duhur të burimeve për fuqizimin e grave nëpërmjet ndërhyrjes së qeverisë për të identifikuar mangësitë e mundshme në zbatim, si dhe identifikon mundësitë për t'i kapërcyer ato.

Për më tepër, dokumenti luan një rol të veçantë në:

- Identifikimin e skemave dhe programeve qeveritare në departamente që promovojnë zhvillimin e grave.
- Analizimin e përqindjes së Shpenzimeve Administrative dhe Programeve për skema dhe programe të përshkruara në deklaratë. Kjo analizë mund kontribuojë në formulimin dhe zbatimin e strategjive për integrimin gjinor.

Deklarata e buxhetit gjinor përfshin komponentët e mëposhtëm:

- Programin, aktivitetin, treguesit e performancës dhe produktin
- Objektivin e aktivitetit: Si të arrihet rezultati.
- Analizën e situatës: Çështjet gjinore (përsa i përket aksesit, pjesëmarrjes, kontrollit dhe përfitimit) që do të trajtohen nga aktiviteti.
- Planin i veprimit: component/inputet relevante për gjininë.
- Shuma e fondeve të alokuara.
- Ndikimi/rezultati i aktivitetit.
- Nënshkruesit: ata që janë përgjegjës për veprimtarinë.

BPGJ DHE CIKLI I BUXHETIT

Në thelb, buxhetimi i përgjegjshëm gjinor përfshin integrimin e perspektivës gjinore në të gjitha fazat e procesit të buxhetit, nga planifikimi dhe formulimi deri te zbatimi dhe vlerësimi, process që zgjat pjesën më të madhe të vitit. Kjo do të thotë të analizosh se si vendimet buxhetore ndikojnë në gjinitë e ndryshme dhe të përshtaten prioritetet në përputhje me rrethanat për të promovuar drejtësinë dhe gjithëpërfshirjen. BPGJ ka diçka për të ofruar në çdo fazë të ciklit.

Faza e parë: Analiza e Politikës

Analiza e mirë e politikave është baza thelbësore mbi të cilën pason pothuajse çdo gjë tjetër dhe ajo ndikohet nga të dhënat e mira. Kështu që pyetjet që shtrohen në këtë fazë janë:

- Çfarë qasjesh mund të përdorim për të vlerësuar politikën dhe programet tona?
- Cilat do të jenë kriteret tona për vlerësim?
- A kemi të dhëna dhe informacione të besueshme që mund t'i përdorim për vlerësimin tonë?
- Cila është metodologjia e duhur për të analizuar të dhënat dhe informacionin që disponojmë?

BPGJ kërkon një sistem gjithëpërfshirës të të dhënave. Informacioni jo vetëm që duhet të ndahet sipas gjinisë, por duhet të njihen edhe karakteristikat e tjera, si mosha, të ardhurat, vendndodhja, arritjet arsimore dhe paaftësia.

Burimet e mjeteve dhe teknikave të mbledhjes së të dhënave konsistojnë në:

- Analiza e përfitimit të shpenzimeve publike e cila vlerëson se sa një grup i caktuar shoqëror merr nga buxheti në varësi të faktit nëse ata përdorin një shërbim të caktuar publik.
- Analiza e ndikimit të buxhetit në përdorimin e kohës e cila na tregon se sa kohë kalojnë anëtarë të ndryshëm të një komuniteti duke përdorur ose duke u bërë vullnetarë për një shërbim të caktuar publik.

- Analiza e incidencës së të ardhurave e cila na tregon se çfarë ndikimi kanë taksat dhe tarifatat direkte ose indirekte tek anëtarët e një komuniteti.

Për të qenë i suksesshëm, një buxhet duhet të jetë i ndjeshëm ndaj efekteve të politikave dhe shpërndarjes së burimeve në aktivitetet e papaguara të familjes dhe komunitetit. BPGJ do të na ndihmojë të kuptojmë kontributet jetike që gratë dhe burrat japin në punën riprodhuese dhe në ekonominë e kujdesshme. Puna riprodhuese i referohet mbajtjes së fëmijëve, rritjes së fëmijëve dhe përgjegjësisë të bërjes së shtëpisë, të cilat natyrisht janë detyra thelbësore, të cilat përballohen në mënyrë të konsiderueshme nga gratë, por rrallëherë 'kostohet'.

Në vlerësimin e politikave, BPGJ gjithashtu thekson nevojën për t'u kërkuar njerëzve reagime. Kjo nganjëherë quhet Vlerësimi i Përfituesit. Ai synon të zbulojë përvojën aktuale të njerëzve që përdorin shërbimet/përfitojnë nga programet dhe sugjerimet e tyre për përmirësim, në mënyrë që të mund të rregullojnë qasjen për të ofruar politika/shërbime në mënyrë më efektive. Vlerësimi i përfituesve mund të jetë gjithashtu baza për përfshirjen e njerëzve në vendimet dhe zbatimin e politikave, duke ndihmuar në maksimizimin e partneritetit midis tyre dhe qeverisë si dhe duke siguruar shërbime efektive.

Kështu për shembull, nëse duam të sigurohemi që komunitetet të përfshihen në mbajtjen e bashkisë të pastër, duhet të mendojmë për:

- Kush në komunitet është tashmë i përfshirë? Kush mund të dëshirojë të përfshihet?
- si mund të përfshihen këta njerëz?
- nëse po përpiqemi të krijojmë një projekt për kompostimin e mbetjeve të kuzhinës, kush presim të përfshihet? si po i arrijmë ato? Çfarë ka për ta?
- A ka grupe specifike që ne po anashkalojmë?
- si t'i konsolidojmë partneritetet dhe ta bëjmë pjesëmarrjen të qëndrueshme?

Puna me komunitetet është një komponent jetik i BPGJ-së dhe qeverisjes së mirë. Për këtë, duhet të sigurohemi që të arrijmë sa më shumë njerëz dhe grupe në ato komunitete. Kjo jo vetëm që do të na ndihmojë në zbatimin e politikave, por gjithashtu do të na japë reagime të shkëlqyera për analizën dhe formulimin e politikave tona.

Faza e dytë: Marrëveshja e rezultatit

Në fazën e dytë, vendosen objektivat e duhura të politikave për vitin e ardhshëm, kështu që dakordësohet për rezultatet. Këto bazohen në përfundimet nga Faza e Parë – prandaj analiza e politikave dhe vlerësimi i ndikimit është i rëndësishëm. Pra, si mund të sigurohemi që këto rezultate të bëhen fokusi i alokimeve buxhetore për të përmbushur nevojat e ndryshme të komuniteteve të ndryshme?

BPGJ argumenton se buxhet do të ndikojnë ndryshe te njerëzit, kështu që do të ndikojnë ndryshe tek burrat dhe gratë. Informacioni i mbledhur gjatë fazës së parë të analizës së politikave udhëheqë në hartimin e politikave dhe programeve që janë më të përshtatura me nevojat e ndryshme të njerëzve që përbëjnë komunitetet. Kështu, për shembull, nevojat e nënave beqare, të të moshuarve, të personave me aftësi të kufizuara janë të gjitha rezultate të identifikuara të cilat më pas do të fokusojnë alokimet buxhetore. Ashtu si faza e analizës së politikave u pyet për nevojat e ndryshme

të grupeve të ndryshme, dialogu dhe konsultimet në këtë fazë gjithashtu duhet të jenë gjithëpërfshirëse.

Faza e tretë: Alokimi i inuteve

Pasi është dakordësuar për rezultatet e përgjithshme të politikave, bashkitë shqyrtojnë ofertat e buxhetore dhe sa duan të alokohen për aktivitetet e tyre të ndryshme. Rezultatet e dakorduara duhet të përkthehen në alokime buxhetore dhe BPGJ përsëri mund të ofrojë mjete dhe procese për të ndihmuar këtë.

Buxhetet mund të kategorizohen në mënyra të ndryshme në varësi të informacionit që kërkohet. Për shembull, përdorimi i një mjeti të BPGJ si Kategorizimi me 3 drejtime do të ndajë një buxhet në tre komponentë dhe do t'i shohë ato nga një perspektivë gjinore:

- Shpenzime specifike për gratë: alokime për programet e synuara në mënyrë eksplicite për gratë dhe vajzat (për shembull, një program për shëndetin e grave).
- Mundësi të barabarta në shërbimin publik: alokime për zyrtarët qeveritarë ekzistues ose të mundshëm që promovojnë përfaqësim të barabartë në vendimmarrje, paga të barabarta dhe kushte shërbimi (p.sh. programe mentorimi për gratë nëpunëse publike).
- Shpenzimet e përgjithshme ose të zakonshme: të gjitha alokimet e tjera të analizuara për ndikimin gjinor.

Ose, buxhetet mund të kategorizohen sipas rezultateve të politikave, të tilla si pastërtia ose reduktimi i varfërisë. Dhe, më pas ndahen më tej sipas grupit shoqëror ku është e mundur. Shpërndarja e inuteve bëhet përmes identifikimit të detajuar të nevojave buxhetore, sipas aktivitetit dhe/ose departamentit.

Faza e katërt: finalizimi dhe miratimi

Kjo është faza ku buxheti po shqyrtohet në nivele 'më të larta', si mbledhjet e Këshillit dhe më pas Ministria e Financave për marrëveshje përfundimtare. Përsëri, BPGJ në këtë Fazë vazhdon të bëjë pyetje relevante dhe pozitive për të siguruar që buxheti është i ndjeshëm dhe i përgjigjet nevojave dhe mundësive të ndryshme. Për shembull,

- si ndikojnë vendimet buxhetore në kushtet e jetesës së burrave dhe grave?
- Kush përfiton (direkt ose indirekt) nga shpenzimet qeveritare?
- Kur është e përshtatshme që qeveritë të paguajnë për shërbimet që për momentin ofrohen falas (për shembull, kujdesi në shtëpi)?

Këto pyetje janë për të siguruar që buxheti që ata miratojnë përmbush me të vërtetë objektivat e përcaktuara në fazën e parë dhe në vijim.

Faza e pestë: Auditimi

BPGJ inkurajon përdorimin e mjeteve që ndjekin rrjedhën e burimeve nëpër shtresa të ndryshme të administratës, për të përcaktuar se sa nga burimet e alokuara fillimisht arrijnë grupet e ndryshme të synuara.

Shembuj të pyetjeve që një BPGJ mund të bëjë:

- Si arrijnë fondet e alokuara në mënyra të ndryshme për gratë dhe burrat?
- A po shpenzojnë për mallrat dhe njerëzit e duhur?
- A arrijnë paratë tek të gjithë njerëzit që kanë nevojë (për shembull, në një program për zhdukjen e varfërisë)?
- A ka kontrole dhe stimuj të mjaftueshëm për të siguruar që shërbimi ofrohet në mënyrë efektive (për shembull, si në rastet e mungesës së madhe të punonjësve të shërbimit)?

Faza e Auditimit është e rëndësishme për të ndihmuar që vazhdimisht të përmirësohet ofrimi i shërbimeve. Një auditim i BPGJ-së mund të zbulojë se jo të gjitha alokimet arrijnë grupet e tyre të synuara dhe lejon të rregullohet kërkesa buxhetore për aktivitetet e dizajnuara për të kapërcyer këto pengesa.

❖ Praktikë përkatëse të BPGJ-së gjatë përgatitjes së buxhetit përfshijnë:

Vlerësimet e ndikimeve të propozimeve të politikave buxhetore mbi barazinë gjinore, duke përfshirë ofrimin e shërbimeve për burrat dhe gratë, dhe nëngrupet e tyre kategorive

Përgatitja e një udhëzimi buxhetor që ofron instruksione për njësitë buxhetore për adresimin e barazisë gjinore në parashtrimet e tyre buxhetore

Përgatitja e dokumentacionit buxhetor që përfshin informacione të performancës të ndara sipas gjinisë për ofrimin e shërbimeve

Shqyrtimi legjislativ i propozimeve buxhetore që marrin në konsideratë ndikimet e barazisë gjinore të politikave dhe programeve të shpenzimeve dhe të ardhurave.

❖ Praktikë përkatëse të BPGJ-së gjatë ekzekutimit të buxhetit përfshijnë:

Praktikat e prokurimit që sigurojnë implikimet e barazisë gjinore të merren parasysh në prokurimin e mallrave dhe shërbimeve; dhe

Aftësia për të gjurmuar shpenzimet për programet specifike të mundësive të barabarta lidhur me gjininë, si dhe shërbimet e përgjithshme publike të synuara në mënyrë specifike ose të përdorura kryesisht nga propozime buxhetore specifike gjinore.

❖ Praktikë përkatëse të BPGJ-së gjatë fazës së llogaridhënies dhe raportimit përfshijnë:

Kërkesa që pasqyrat financiare vjetore të përfshijnë informacion mbi programet e barazisë gjinore.

❖ Gjatë fazës përfundimtare të ciklit buxhetor – shqyrtimi i jashtëm dhe auditimi – praktikë përkatëse të BPGJ-së përfshijnë:

Kërkesa për rishikimin e politikave buxhetore për të kuptuar ndikimet e tyre të planifikuara dhe të padëshiruara në barazinë gjinore dhe të propozojë rekomandime.

MUNDËSITË PËR INSTITUCIONALIZIMIN E BPGJ-SË BRENDIA

KONTEKSTIT BUXHETOR

Në kuadër të proceseve buxhetore, krijohen disa mundësi për rritjen e përgjegjshmërisë gjinore në përgatitjen e buxhetit. Një mundësi e tillë lidhet me fazat e ndryshme të ciklit të planifikimit dhe buxhetimit: nga përgatitjet deri te miratimi. Këto përfshijnë ciklin e planifikimit: përgatitjen e Kornizës Makro-Ekonomike dhe Fiskale (MEFF); Njoftimi i vlerësimeve të subvencioneve trevjeçare, përgatitja e planit fiskal vjetor dhe cikli i buxhetimit përfshijnë që: - rishikimin e programit të mesëm; përgatitja e planit të punës; përgatitja e thirrjes buxhetore, kërkesave buxhetore, dëgjesave buxhetore, përgatitja e projektbuxhetit të rekomanduar; rishikimi i buxhetit të rekomanduar nga këshilli i ministrave dhe miratimi legjislativ dhe përvetësimi i buxhetit.

Cikli i planifikimit dhe buxhetimit ka këto faza kryesore:

Cikli i planifikimit që përfshin: përgatitjen e kuadrit makroekonomik dhe fiskal (MEFF); Njoftimi i vlerësimeve të subvencioneve trevjeçare; përgatitjen e planit vjetor fiskal. Gjatë këtij cikli, analiza e politikave duhet të marrë parasysh çështjet gjinore.

Cikli i buxhetimit konsiston në:

- Përgatitja paraprake nga organet publike që përfshin punën paraprake drejt hartimit të buxhetit nga organet publike. Këtu organet publike angazhohen në rishikimin e politikave, rishikimin e kuadrit kombëtar të zhvillimit dhe performancën e tyre nga viti i kaluar. Kjo është faza ku organet publike përkatëse hartojnë planet e tyre në dritën e objektivave kombëtare dhe politikave sektoriale, duke marrë parasysh performancën e tyre nga viti i kaluar, ecurinë e vitit aktual dhe planet e tyre për vitin e ardhshëm në kuadër të planit afatmesëm. Kjo fazë e ciklit buxhetor është ideale për të vlerësuar ose shqyrtuar përfshirjen ose jo të objektivave të barazisë gjinore brenda politikave dhe planeve sektoriale. Kjo përbën bazën për pjesën e mbetur të ciklit buxhetor, në atë që, nëse objektivat/çështjet e barazisë gjinore nuk artikulojnë mirë në këtë fazë, nuk do të ketë arsytim apo bazë për formulimin e aktiviteteve të tjera.
- Njoftimi i subvencionit vjetor, ku barazia gjinore mund të merret në konsideratë si një parametër gjatë përgatitjes së formulës së subvencionit duke përdorur pikat e mëposhtme: a) Analiza e situatës së grave, burrave, vajzave dhe djemve në një rajon të caktuar; b) Vlerësimi i masës në të cilën politikat trajtojnë situatën gjinore; dhe c) Vlerësimi i alokimit të buxhetit
- Thirrja buxhetore, ku MF dërgon thirrjen buxhetore për të gjitha organet publike me kriteret e mëposhtme: 1. Tavanin e tyre për shpenzimet e programit për vitin fiskal në vijim; 2. Afatin për paraqitjen e kërkesës buxhetore; 3. Rishikimi i politikave që ndikojnë në shpenzimet e organeve publike; 4. Udhëzime të përgjithshme për përgatitjen e paraqitjes së buxhetit të programit; dhe 5. Udhëzime dhe formate të hollësishme për përgatitjen e kërkesës për buxhetet e programit. Në këtë fazë, MF duhet të përfshijë një artikull që thekson integrimin e perspektivës gjinore në përputhje me politikat, synimet dhe strategjitë e qeverisë ose siç përcaktohet në ato.
- Kërkesat buxhetore, që përfshijnë kërkesat e organeve publike brenda kufirit buxhetor të shpallur në Thirrjen e Buxhetit. Këtu bëhet prioritizimi i buxhetit. Organet publike duhet të marrin në konsideratë çështjet gjinore duke u dhënë përparësi programeve, objektivave dhe aktiviteteve.

- Seancat dëgjimore të buxhetit. Kjo është faza ku para përgatitjes së një projektbuxheti të rekomanduar, MF do të zhvillojë "dëgjesa në kuadër të buxhetit". Zyrarët nga çdo organ publik do të pyeten për kërkesat e tyre buxhetore. Informacioni i marrë nga këto dëgjime buxhetore do t'i mundësojë MF-së të ecë përpara me përgatitjen e një draft buxheti të rekomanduar. Pas marrjes së propozimeve për kërkesat buxhetore nga organet publike, MF duhet të shqyrtojë përgjegjshmërinë gjinore të kërkesave buxhetore të organeve publike. Përveç kësaj, procesi i dëgjimit të buxhetit përfshin një numër ekspertësh të përshtatshëm duke përfshirë ekspertë gjinorë nga çdo organ publik për të mbrojtur, shpjeguar dhe justifikuar buxhetin e ndarë për objektivat dhe aktivitetet e barazisë gjinore në përputhje me politikat e organeve publike.
- Përgatitja e projektbuxhetit të rekomanduar
- Buxheti i rekomanduar i rishikuar nga Këshilli i Ministrave
- Miratimi Legjislativ dhe Ndarja e Buxhetit
- Faza e zbatimit të buxhetit. Zbatimi i buxhetit nuk është vetëm ekzekutimi i buxhetit të miratuar por ka të bëjë edhe me administrimin e tij. Në këtë fazë, ekziston gjithashtu nevoja për të konfirmuar nëse aktivitetet e integritetit gjinor janë përfshirë në planet e përgatitura të veprimit.

Lidhja e BPGJ me Ciklin e Buxhetit ka dy fokuse kryesor¹¹:

❖ Fokusi në anën e shpenzimeve

Kategoritë e mëposhtme të shpenzimeve të identifikuar si tregues të nivelit të ndërgjegjësimit në shpërndarjen e burimeve buxhetore:

Programe specifike të mundësive të barabarta të lidhura me gjininë (p.sh., shpenzimet publike që fokusohen në pagesën e lejeve të nënës, kujdesi i subvencionuar për fëmijët për të lejuar gratë të punojnë, etj.);

Shërbimet e përgjithshme publike të synuara në mënyrë specifike ose të përdorura kryesisht nga gjinitë specifike (p.sh., programe që synojnë mbështetjen financiare të startupeve të teknologjisë së lartë me iniciativa specifike për të mbështetur gratë sipërmarrëse të teknologjisë, etj.); dhe

Shërbimet e përgjithshme publike që funksionojnë pa një fokus të veçantë në barazinë gjinore dhe/ose gjinore (p.sh., një program që synon papunësinë e të rinjve, por nuk trajton marginalizimin e djemve migrantë, etj.)

❖ Fokusi në anën e të ardhurave¹²

Analiza e bazuar në gjini sugjeron se ka paragjykime të qarta dhe të nënkuptuara gjinore në hartimin e politikave tatimore

¹¹ Sources: Sharp, 2003; Birchall and Fontana, 2015; OECD, 2016.

¹² Grown and Valodia, 2010; Brooks et al., 2011; Birchall and Fontana, 2015; Stotsky, 2016; Gunnarson et al., 2017; IMF, 2017.

Forma të qarta: i referohet rregulloreve ose dispozitave specifike të ligjit tatimor që i trajtojnë burrat dhe gratë në mënyra të ndryshme dhe janë më të zakonshmet në marrëveshjet e të ardhurave personale.

Format e nënkuptuara: Ka të bëjë me dispozitat në sistemin tatimor që, për shkak të normave dhe rregullimeve shoqërore dhe ekonomike gjinore, kanë ndikime të ndryshme tek burrat dhe gratë.

LISTA DHE TREGUESIT PËR PERFORMANCËN E BUXHETIT TË PËRGJEGJSHËM GJINOR DUKE PËRDORUR PROCESIN E CIKLIT BUXHETOR

CIKLI I BUXHETIT	LISTA	INDIKATORËT
Rishikimi i programit të mes-vitit	<ul style="list-style-type: none"> A janë analizuar situatat e grave dhe burrave dhe a janë identifikuar çështjet gjinore? A merren në konsideratë çështjet gjinore nga rishikimet e politikave lokale dhe ecuria e performancës? <ul style="list-style-type: none"> A është rishikuar performanca e vitit të kaluar nga perspektiva gjinore? 	<ul style="list-style-type: none"> Çështjet gjinore janë identifikuar në rishikimin e programit të vitit të kaluar. Rishikime të politikave bazuar në të dhënat e ndara gjinore. Të dhënat bazë të bazuara në gjini dhe progresi aktual i arritur, të deklaruara të ndara sipas gjinisë
Përgatitja e planit të punës – ripërcaktuar si ndërtim programi	<ul style="list-style-type: none"> A janë objektivat dhe rezultatet e tyre të përgjegjshme nga aspekti gjinore? A trajtojnë inputet, outputet dhe treguesit e arritjeve në mënyrë eksplicite dhe gjithëpërfshirëse nevojat gjinore? A përmban përshkrimi i programit çështje gjinore? A është gjinia një nga kriteret e përzgjedhjes në prioritizimin e programit? A janë parashikuar shpenzimet kapitale dhe korrente të planifikuara 	<ul style="list-style-type: none"> Programi i artikuluar në mënyrë të përgjegjshme gjinore Përfshirja e çështjeve gjinore në objektivat dhe rezultatet e politikave. Inputet, rezultatet dhe indikatorët e arritjeve janë të përgjegjshme dhe gjithëpërfshirëse nga aspekti gjinor (inputet, outputet dhe arritjet e deklaruara të gjinisë, moshës dhe gjinisë) Formati i përshkrimit të programit është i dizajnuar në mënyrë të përgjegjshme dhe gjithëpërfshirëse gjinore. Kriteret e hartuara për prioritizimin e programit bazuar në matësit e reagimit gjinor (si boshllëqet gjinore, aksesit dhe detyrimet për burimet dhe të mirat publike)

	në mënyrë të përgjegjshme gjinore?	<ul style="list-style-type: none"> • Janë identifikuar, ndërtuar dhe prioritizuar programe të bazuara në informacione të ndara sipas gjinisë. • Niveli i çështjeve gjinore të trajtuara gjatë ndërtimit të një programi. <ul style="list-style-type: none"> • Përqindja e shpenzimeve të planifikuara kapitale dhe korrente të ndara për sektorët gjinorë dhe protë varfërve.
Thirrje buxhetore dhe kërkesa buxhetore	<ul style="list-style-type: none"> • A është një thirrja buxhetore e përgjegjshme sipas aspektit gjinor? • A janë rishikuar udhëzimet dhe formatet e dorëzimit të buxhetit nga perspektiva gjinore nga Ministria e Financave? • A kërkohet komunikimi ndërmjet MF-së dhe organeve të tjera publike për gratë për përgjegjshmërinë gjinore të buxhetit? • A e rishikojnë organet publike kërkesën e tyre buxhetore të propozuar në dritën e përgjegjshmërisë gjinore përpara dorëzimit? 	<ul style="list-style-type: none"> • Deklaratat dhe direktivat e deklaruara qartë të përfshira në thirrjen buxhetore dhe udhëzimet dhe formatin e buxhetit, që zbatojnë integrimin e çështjeve gjinore si kriteret e domosdoshme. • Shkëmbimi i informacionit ndërmjet MF-së dhe organeve publike të grave për përfshirjen e gjinisë në thirrjet buxhetore duke përdorur forma të ndryshme komunikimi. • “Kërkesa buxhetore” e rishikuar në përputhje me aspektin gjinor.
Seanca dëgjimore për buxhetin	<ul style="list-style-type: none"> • A është çështja gjinore një pikë diskutimi gjatë seancave dëgjimore të buxhetit? • A përfshihen në mënyrë aktive ekspertet femra në procesin e dëgjimit të buxhetit? • A shpjegohen dhe justifikohen objektivat dhe aktivitetet e barazisë gjinore gjatë diskutimeve? • A po shqyrton MF çështjet gjinore gjatë shqyrtimit të kërkesave buxhetore të dorëzuara? 	<ul style="list-style-type: none"> • Vendosja e matësve të buxhetimit të përgjegjshëm gjinor si një nga axhendat e përhershme. • Numri i çështjeve gjinore të reflektuara dhe diskutuara në buxhetet e propozuara. • Numri i ekspertëve/drejtorëve gjinorë të përfshirë nga MF dhe organet publike të grave në dëgjimin e buxhetit. • Identifikime dhe diskutime mbi masat që duhen marrë në procesin e buxhetimit për të reduktuar boshllëqet gjinore. • Buxhete të rishikuara në përputhje me udhëzimet e përgjegjshme gjinore.

<p>Përgatitja e projektbuxhetit të rekomanduar</p>	<ul style="list-style-type: none"> • A reflektohet përgjegjshmëria gjinore në përgatitjen e buxhetit të rekomanduar? • A i jep buxheti i rekomanduar prioritet gjinisë brenda programeve në nivelet e prodhimit/veprimtarisë? • A i adresoi qartë projekt-buxheti i rekomanduar dhe fjalimi buxhetor angazhimet e qeverisë për barazinë gjinore dhe barazinë në pjesën e shpenzimeve publike dhe aksesin në shërbimet publike? 	<ul style="list-style-type: none"> • Çështjet gjinore të konsideruara në prioritizimin e programeve bazuar në buxhetin e rekomanduar. • Produktet dhe aktivitetet me prioritet për të rritur barazinë gjinore dhe fuqizimin e grave. • Buxheti (dhe shuma) i ndarë për aktivitetet specifike të grave. • Përqindja e ndarjes së buxhetit nga makineritë e grave. <ul style="list-style-type: none"> • Integrimi dhe pasqyrimi i angazhimeve të qeverisë për barazinë gjinore dhe barazinë në një fjalim buxhetor.
<p>Projektbuxheti i rekomanduar i shqyrtuar nga Këshilli i Ministrave</p>	<ul style="list-style-type: none"> • A është kabineti i ndërgjegjshëm për teknikat e BPGJ-së? • A e analizon kabineti buxhetin e rekomanduar me lente gjinore? 	<ul style="list-style-type: none"> • Numri i programeve të ndërgjegjësimit për BPGJ-në dhe numri i komisioneve të përhershme buxhetore të cilët kanë marrë trajnime për BPGJ-në dhe janë përfshirë në miratimin e buxhetit të rekomanduar. • Buxheti i rekomanduar i rishikuar nga kabineti në dritën e objektivit gjinor.
<p>Miratimi i buxhetit nga parlamenti</p>	<ul style="list-style-type: none"> • A janë parlamentarët në dijeni për teknikat e BPGJ-së? • A është procesi i miratimit të buxhetit i hapur, transparent dhe i ndjeshëm ndaj gjinisë? • A janë parlamentarët të përfshirë aktivisht në dëgjuesat publike dhe në ngritjen e çështjeve gjinore? 	<ul style="list-style-type: none"> • Numri i programeve ndërgjegjëse të ofruara për parlamentarët. • Mjetet e transparencës dhe llogaridhënies sociale të përdorura gjatë miratimit të buxhetit. • Gjatë miratimit të buxhetit vjetor përdoren kriteret dhe teknikat e buxhetit të përgjegjshëm gjinor. • Buxheti vjetor i miratuar duke marrë në konsideratë BPGJ-në • Rishikimi i dokumenteve buxhetore dhe identifikimi i proporcioneve të buxhetit të ndarë për çështjet gjinore.
<p>Plani i Veprimit</p>	<ul style="list-style-type: none"> • A i përdorin organet publike udhëzimet e BPGJ-së në zhvillimin e 	<ul style="list-style-type: none"> • Përdorimi i udhëzimeve të BPGJ-së si parime dhe referenca gjatë procesit të zbatimit të BPGJ-së.

	<p>planeve të tyre të veprimit?</p> <ul style="list-style-type: none"> • A përfshihen çështjet gjinore nga faza fillestare deri në atë përfundimtare të programit dhe planit të veprimit? 	<ul style="list-style-type: none"> • Përfshirja dhe përgjegjshmëria e planit të veprimit dhe programeve për kriteret e përgjegjshmërisë gjinore në të gjitha fazat e tyre.
Raportimi	<ul style="list-style-type: none"> • A raportohen ndikimet diferenciale të ndërhyrjeve të programit të ndara sipas gjinisë? 	<ul style="list-style-type: none"> • Raportet e krijuara duke përfshirë të dhëna të ndara nga gjinia dhe mosha. • Rishikoi dhe përpiloi rezultatet e programit duke marrë në konsideratë vlerësimet e përfituesve të ndara sipas gjinisë dhe analizat e situatës.

ELEMENTET KRYESORE QË DUHEN MARRË PARASYSH NË NJË PROCES BUXHETIMI TË PËRGJEGJSHËM GJINOR

- Një strategji kombëtare për barazinë gjinore

Është e domosdoshme që strategjitë të hartohen, miratohen dhe financohen. Strategjitë duhet të përcaktojnë synimet kombëtare të barazisë gjinore brenda një kuadri të fortë strategjik për buxhetimin gjinor. Kjo strategji nga ana e saj mbështetet në angazhimin politik që nxit reformat e buxhetimit gjinor.

- Një kuadër ligjor

Strategjitë gjinore duhet të integrohen në kuadrin ligjor ekzistues ose në kornizat e reja ligjore për të adresuar çështjet gjinore. Kornizat ligjore sigurojnë një bazë sipas të cilës gjinia të përfshihet në proceset ekzistuese të buxhetimit dhe sigurojnë praktika në mënyrë që ato të mund të përballojnë ndryshimet në prioritetet politike. Duhet të zhvillohen udhëzime të qarta që ndihmojnë në zbatimin e buxhetimit gjinor dhe përcaktojnë rolet dhe përgjegjësitë institucionale. Ndërsa lidhshipi politik është i rëndësishëm, bazat ligjore për buxhetimin gjinor mund të ndihmojnë në sigurimin e qëndrueshmërisë së tij në afat më të gjatë.

- Deklarata buxhetore gjinore

Deklaratat buxhetore gjinore ndihmojnë për të kuptuar më mirë prioritetet gjinore lokale/kombëtare/ndërkombëtare; implikimet financiare; ndikimin e vlerësuar të politikave në rezultatet gjinore; dhe rritje të transparencës. Shumica e deklaratave mund të mbështesin politikat gjinore dhe mënyrën se si ato lidhen me objektivat gjinore dhe boshllëqet gjinore, dhe disa ofrojnë detaje mbi përmbajtjen dhe koston e nismave kryesore. Një deklaratë mund të përfshijë lloje të ndryshme informacioni, të cilat mund të kenë aplikime të ndryshme.

- ✓ Një raport i ndarjeve gjinore i cili identifikon qartë burimet buxhetore të alokuara për politikat që promovojnë barazinë gjinore, dhe alokimet që prekin gratë dhe burrat në mënyra të ndryshme.
  - ✓ Një deklaratë e përgjithshme buxhetore gjinore që përmbledh në terma narrativë se si një sërë masash në buxhet synojnë të mbështesin prioritetet dhe qëllimet e barazisë gjinore.
  - ✓ Një deklaratë progresi për barazinë gjinore, e cila ofron një paraqitje më të detajuar se si buxheti mat avancimin e agjendës së qeverisë për barazinë gjinore, duke iu referuar objektivave dhe treguesve të vendosur.
- Zhvillimi i analizës me bazë gjinore

Analiza mund të ndihmojë në sigurimin e ndërgjegjësimit se si politikat e ndryshme mund të ndikojnë në barazinë gjinore. Analiza bazë ofron informacionin mbi boshllëqet kryesore gjinore në fusha të ndryshme të politikave. Kjo analizë do të bashkojë gjithashtu të dhënat e ndara sipas gjinisë që ndihmojnë në mbështetjen e zbatimit të perspektivës gjinore në shpërndarjen e burimeve.

Deklaratat ex-ante të ndikimit gjinor janë një mjet kyç i buxhetimit të përgjegjshëm gjinor dhe mund të ndërmerren për propozime të reja tatimore dhe shpenzimesh të përfshira në buxhet. Integrimi i perspektivës gjinore në përcaktimin e performancës është një mjet i dobishëm për hartimin e politikave të përgjegjshme gjinore. Ndërsa më shumë objektiva të performancës gjinore futen në programet e qeverisë, një perspektivë gjinore ndaj vlerësimit dhe auditimit bëhet ex post.

- Të zhvillohet një analizë gjinore e të gjithë buxhetit – fondet e alokuara ndërkombëtare dhe kombëtare nëpër sektorë

Analiza bazë e buxhetit gjinor është një analizë periodike për të vlerësuar se si alokimi ekzistues i shpenzimeve ndikon në barazinë gjinore. Hapi i parë i analizës është të prodhohë një inventar të aktiviteteve të një institucioni dhe prioritizimin e fushave të aktivitetit që janë strategjikisht të rëndësishme për barazinë gjinore për analiza të mëtejshme të thelluara. Kjo përfshin identifikimin e grupeve të synuara dhe modeleve të mundshme gjinore.

- Përfshirja e perspektivave gjinore në të gjithë procesin e menaxhimit të financave publike

Një analizë e buxhetit gjinor duhet të bëhet duke pyetur nëse ndikimet e planifikuara dhe të realizuara promovojnë barazinë gjinore si dhe objektiva të tjera; rezultatet janë të shpërndara në mënyrë të drejtë midis grave dhe burrave dhe janë të përshtatshme për të arritur barazinë gjinore si dhe objektiva të tjera; aktivitetet janë të dizajnuara që të jenë njësoj të përshtatshme për të gjithë dhe janë të përshtatshme për të arritur barazinë gjinore si dhe objektiva të tjera. Kjo gjithashtu mundëson mbylljen e boshllëqeve gjinore – të kuptuarit se si politika dhe buxheti ndikojnë në mënyra të ndryshme tek gratë dhe burrat.

- Dimensioni gjinor në vendosjen e performancës

Duhet të identifikohen treguesit dhe objektivat e barazisë gjinore si pjesë e kornizës së buxhetimit të performancës dhe nëse janë arritur qëllimet gjinore në lidhje me politika dhe programe të ndryshme. Synimet mund të jenë sasiore ose më cilësore. Mjetet e performancës janë të dobishme pasi ato ofrojnë informacion mbi masën në të cilën politikat po arrijnë rezultatet e synuara. Integrimi i perspektivës gjinore në përcaktimin e performancës inkurajon vendimmarrësit të reflektojnë mbi atë

që synohet dhe fondet e duhura të nevojshme. Ai gjithashtu siguron që informacioni i mbledhur të pasqyrojë rezultatet e synuara.

- Etiketimi i buxhetit gjinor

Gjurmon se si programet dhe aktivitetet mbështesin objektivat e barazisë gjinore në hartimin e treguesve të performancës ose për të identifikuar dobësitë e përgjithshme me sistemin e zbatimit të buxhetit. Lidhja e qëllimeve gjinore me objektivat e programit dhe vlerësimi i ndikimit fiskal të propozimeve brenda një kuadri buxhetor afatmesëm është një praktikë e avancuar. Ndjekja e shpenzimeve lidhur me gjininë mund të përmirësojë planifikimin afatmesëm, të përmirësojë priorizimin në kërkesat buxhetore dhe të lehtësojë monitorimin e performancës së politikave gjinore.

- Angazhimi i shumë palëve

Konsultimi është thelbësor. Rekomandohen procese që përfshijnë agjenci gjinore lokale/kombëtare dhe ofrojnë mundësi për të shkëmbyer njohuri ndërmjet palëve të interesuara. Grupi i palëve të interesuara mund të mbështesë analizën e buxheteve - të ardhurave si dhe shpenzimeve.

- Përfaqësimi

Rritja e numrit të grave dhe të rinjve në konsultim do të ndihmojë në forcimin e procesit. Barazia gjinore ndërmjet zyrave buxhetore dhe personelit buxhetor është kritike.

- Trajnimi dhe zhvillimi i kapaciteteve

Është thelbësore të identifikohen perspektivat institucionale për buxhetimin e përgjegjshëm gjinor, barazinë gjinore dhe të kapërcehet çdo paragjykim apo pengesë. Të kuptuarit pse buxheti gjinor është i nevojshëm është një gur themeli për sukses. Trajnimi dhe ngritja e kapaciteteve janë të nevojshme për zbatimin e politikave dhe udhëzimeve buxhetore për nëpunësit civilë dhe aktorë të tjerë kyç. Kjo duhet të shoqërohet me vullnetin politik të administratës publike dhe kuptimin e rëndësisë së financimit gjinor.

- Matja, Raportimi dhe Monitorimi

Treguesit e performancës rekomandohen për të gjurmuar dhe monitoruar performancën e programit kundrejt rezultateve specifike. Kjo praktikë është thelbësore për të lejuar transparencë dhe monitorim më të mirë të efektivitetit të politikave për të informuar ndryshimet në vendimet e ardhshme. Qasja e orientuar drejt performancës dhe rezultateve përfshin specifikimin e objektivave të performancës të lidhura me gjininë për të gjitha pjesët e buxhetit, të harmonizuara në mënyrë ideale me objektivat ekzistuese gjinore lokale/kombëtare. Një qasje e orientuar drejt performancës është e mundur vetëm kur është e integruar plotësisht në buxhetimin e performancës së një vendi.

Një zhvillim i rëndësishëm në rrugën e hartimit të politikave të përgjegjshme gjinore është krijimi dhe mbledhja e të dhënave të ndara sipas gjinisë. Këto të dhëna janë thelbësore për t'u mundësuar qeverive të zhvillojnë politika efektive të bazuara në prova me ndjeshmëri gjinore. Të dhënat e ndara sipas gjinisë kërkohen për të formuluar objektivat dhe objektivat e barazisë gjinore të bazuara në dëshmi dhe për të monitoruar në mënyrë sistematike progresin. Zhvillimi dhe dobia e të dhënave të ndara sipas gjinisë njihet tani si një element kyç në të gjithë zhvillimin e politikave, por në përgjithësi

nuk është ende plotësisht i integruar në ndihmën ndërkombëtare ose në proceset e buxhetit kombëtar.

- Vlerësimi i ndikimit gjinor

Pasi të jetë shpërndarë buxheti – gjatë fazës ex-post – është e nevojshme të vlerësohet nëse janë arritur rezultatet e synuara të masave të ndryshme buxhetore. Duhet të kryhet një auditim i performancës. Një perspektivë gjinore në rishikimin e shpenzimeve gjithashtu ndihmon për të siguruar që çdo vendim për rialokimin e shpenzimeve nga një fushë në tjetrën të marrë parasysh potencialin që këto vendime të ndikojnë në pabarazinë gjinore. Ky në thelb është një rishikim i buxhetit të shpenzuar për t'u siguruar që ai ka përmbushur zotimet e parashtruara para shpenzimeve.

- Mjedis favorizues

Buxhetimi gjinor kërkon një gamë të gjerë faktorësh mbështetës për të siguruar suksesin e tij. Të kesh një bazë të mjaftueshme informacioni është thelbësore për informimin e vlerësimeve, ndikimeve dhe një grumbullim sistematik dhe i gjerë i të dhënave të ndara sipas gjinisë është thelbësor. Faktorë të tjerë, të tillë si angazhimi dhe konsultimi me qytetarët dhe ekspertët, nëpërmjet angazhimit të strukturuar me shoqërinë civile ose krijimit të një grupi ekspertësh/këshillues këshillues mund të bëhen të rëndësishëm për të informuar buxhetimin e vazhdueshëm gjinor. Zbatimi efektiv i buxhetimit gjinor kërkon angazhim politik të shoqëruar me një kapacitet teknik për integrimin gjinor – dhe kjo shpesh nënkupton angazhimin e një eksperti gjinor/klimatik. Udhëheqja e angazhuar është gjithashtu e një rëndësie të veçantë për të siguruar që barazia gjinore të integrohet në proceset e planifikimit dhe buxhetimit dhe që të ardhurat dhe shpenzimet e buxhetit publik të përfitojnë në mënyrë të barabartë gratë dhe burrat.

3. Konkluzione dhe Rekomandime

Njohja ndërkombëtare për buxhetimin gjinor si një instrument për të rritur barazinë gjinore vazhdon të rritet. Si një mjet për menaxhimin e financave publike, analiza e buxhetit të përgjegjshme gjinor, lejon përcaktimin se si dhe në çfarë mase politikat ndikojnë në grupe të ndryshme burrash dhe grash. Ajo është një analiza e bazuar në gjini dhe në thelbin e saj krijon bazën për zbatimin e parimit të mundësive të barabarta për gratë dhe burrat në të gjitha sferat, duke mundësuar një zhvillim të qëndrueshëm të shoqërisë.

Buxhetimi i Përgjegjshëm Gjinor është një mjet për “buxhetim të mirë” dhe:

- Përfshin një ekspertizë gjinore në analizën dhe hartimin e buxhetit gjinor.
- Harton dhe teston treguesit e ndarë sipas gjinisë.
- Miraton një kornizë të qartë konceptuale në të cilën do të inkorporohet buxhetimi gjinor.
- Institucionalizon vlerësimin e ndikimit gjinor të propozimeve buxhetore.
- Garanton se ka llogaridhënie për buxhetimin gjinor.
- Objektivat janë vendosur mjaftueshëm lart për të reduktuar pabarazitë gjinore brenda fushëveprimit dhe ndikimit të projektit.
- Siguron që objektivat për buxhetimin gjinor të jenë të qëndrueshme dhe të transferohen përgjatë prioriteteve politike.

Është shumë e rëndësishme mbajtja e fokusit gjinor gjatë zbatimit të buxhetit dhe përdorimi i mjeteve të disponueshme për të siguruar planifikim dhe kosto të përgjegjshme gjinore (p.sh. vlerësimet e politikave, vlerësimet e ndara të përfituesve, analiza e shpenzimeve publike, deklaratat e buxhetit të përgjegjshëm). Gjithashtu, proceset e buxhetimit me pjesëmarrje përmirësojnë zbatimin e BPGJ-së si dhe përmirësojnë proceset e formulimit dhe zbatimit të politikave publike.

Një ndër rekomandimet më të rëndësishme në kuadër të planifikimit të përgjegjshëm gjinor, është: Vendosija e barazisë, gjithëpërfshirjes dhe fuqizimit gjinor në qendër të strategjive dhe politikave zhvillimore në të gjitha nivelet dhe në të gjithë sektorët e bashkisë. Rezultati strategjik do të jetë: Vendimmarrje më gjithëpërfshirëse, pjesëmarrëse dhe përfaqësuese. Në lidhje me Buxhetimin e Përgjegjshëm Gjinor, bashkitë duhet të sigurohen që buxheti i përgjegjshëm gjinor të integrohet në mënyrë adekuate në të gjitha nivelet për të adresuar pabarazinë gjinore. Rezultati stragegjik do të jetë: Menaxhimi i fortë dhe transparent i financave publike.

Gjithashtu, bashkitë duhet të marrin në konsideratë:

- ✓ Pikat qendrore të Buxhetimit Gjinor, roli kryesor i të cilave do të jetë koordinimi i zhvillimit të BGJ në bashkëpunim me palët e interesuara.
- ✓ Zhvillimi i Kapacitetit të BGJ, i cili konsiston në trajnime të personalizuara për stafin e departamentit/ëve përkatës të bashkisë, të cilat të integrohen në programet rutinë të organizuara në institucion. Këto trajnime do të shërbejnë edhe për të mbështetur ndërgjegjësimin në lidhje me BGJ.

- ✓ Advokimi i BGJ Avokimi dhe Partneritetet. Iniciativat e planifikuara për të ndërtuar dhe forcuar partneritete me parlamentare, anëtare të komisioneve të grave dhe organizata të shoqërisë civile për advokimin e BGJ. Ky komponent mund të përfshijë gjithashtu ngritjen e kapaciteteve të partnerëve.
- ✓ Integrimi gjinor në planifikimin e qytetit, sipas të cilit të përdoren grante të donatorëve të ndryshëm për të promovuar iniciativat e BGJ në nivel lokal.

Si përfundim, buxheti i përgjegjshëm gjinor në nivel vendor nuk ka të bëjë vetëm me alokimet financiare, por edhe me avancimin e drejtësisë sociale dhe krijimin e komuniteteve gjithëpërfshirëse. Duke integruar konsideratat gjinore në proceset buxhetore, bashkitë mund të kontribuojnë ndjeshëm në arritjen e qëllimeve të zhvillimit të qëndrueshëm dhe nxitjen e një shoqërie më të barabartë. Në këtë kuadër, duhen inkurajuar më shumë investimet për të mbyllur boshllëqet e burimeve për arritjen e barazisë gjinore dhe veçanërisht ato që ndikojnë në fuqizimin e të gjitha grave dhe vajzave, në një botë në ndryshim e cila është vazhdimisht në ndryshim.

REFERENCA

- Barnett, K. and Grown, C., (2004) Gender Impacts of Government Revenue Collection: The Case of Taxation, London: Commonwealth Secretariat
- Budlender, Debbie and Rhonda Sharp with Kerri Allen, 1998: How to do a gendersensitive budget analysis: Contemporary research and practice. Commonwealth Secretariat
- Budlender, D. and G. Hewitt. 2002. Gender Budgets Make More Cents: Country studies and good practice. UK, Commonwealth Secretariat.
- International Labour Organization. 2006. Overview of Gender-responsive Budget Initiatives: A Discussion Paper for ILO Staff on the Relevance of Gender-responsive Budget Initiatives in Promoting Gender Equality in Decent Work Country Programmes, Bureau for Gender Equality.
- Pyatt, Graham and Jeffery I Round. 1985. Social Accounting Matrices: A Basis for Planning. Washington, DC: World Bank.
- Reinert, Kenneth A. and David Roland-Holst. 1997. "Social Accounting Matrices," in Joseph F. Francois and Kenneth A. Reinert, eds. Applied Methods for Trade Policy Analysis: A Handbook,
- Sharp, R. 2003. Budgeting for Equity: Gender budget initiatives within a framework of performance-oriented budgeting. United Nations Development Fund for Women (UNIFEM). New York
- Sharp, R. & Elson, D. (2012). Improving budgets: A framework for assessing gender responsive budget initiatives. Adelaide: University of South Australia
- UNESCO. 2010. Gender Responsive Budgeting in Education. Advocacy brief. UNESCO Bangkok. AsiaPacific Programme of Education for All.

IMPRINT

Fondacioni "Friedrich Ebert"

Rr. "Kajo Karafili" Nd.14, Hyrja 2, Kati 1, Tiranë Shqipëri

Përgjegjëse:

Katharina Hofmann -Drejtoreshë e Fondacionit „Friedrich Ebert“, Zyra e Tiranës

Tel: +355 4 22 50 986

www.tirana.fes.de

Menaxhere Programi:

Jonida Smaja

Faqosja:

Enea Protopapa

Instituti per Politika Publike dhe Private (IP3)

"Instituti i Politikave Publike dhe Private" (IP3) është një organizatë e pavarur, jofitimprurëse në Shqipëri që ka si vizion zhvillimin e analizave të cilësisë së lartë me qëllim hartimin dhe zbatimin e politikave publike dhe private në fusha e sektorë të ndryshëm, në përputhje me qasjen dhe prioritetet europiane mbi lirinë individuale, qeverisjen e mirë, ekonominë e lirë të tregut dhe barazinë gjinore. Që nga viti 2012, IP3 është angazhuar në mënyrë aktive dhe ka kontribuar duke kryer kërkime dhe duke hartuar politika, duke prodhuar rezultate dhe rekomandime për reforma në fusha e sektorë të ndryshëm dhe të rëndësishëm për përsheptimin e integritetit të vendit në Bashkimin Evropian (BE).

Gjatë këtyre viteve, IP3 ka zbatuar dhe menaxhuar projekte në shkallë të gjerë duke ofruar asistencë teknike të specializuar dhe me cilësi të lartë në fusha të ndryshme si: Qeverisja e Mirë (Niveli Lokal, Rajonal dhe Kombëtar), Procesi i Decentralizimit & Reforma Territoriale, Ndërtimi i Kapaciteteve Vendore, Përmirësimi i Shërbimeve Lokale / E-Qeverisja, Zhvillimi Urban & Territorial, Zhvillimi Ekonomik Lokal & Rajonal; Zhvillimi i Qëndrueshëm i Turizmit; Promovimi i Trashëgimisë Kulturore; Përfshirja & Pjesëmarrja socio-ekonomike; Lehtësimi i Tregtisë dhe Rritja Ekonomike.

Në kuadër të projekteve të realizuara, IP3 ka krijuar një **rrjet të mirë marrëdhëniesh dhe bashkëpunimi** me të gjitha **bashkitë, agjencitë rajonale**, donator vendas e të huaj dhe autoritetet e qeverisë qendrore, si dhe shoqatat locale. IP3 përfaqon një kulturë pozitive në vendin e punës duke njohur dhe theksuar një sërë vlerash thelbësore si integriteti, inovacioni, bashkëpunimi, puna në ekip, profesionalizmi dhe pasioni për punën e zhvillimin profesional.

Përdorimi tregtar i të gjitha materialeve mediatike të publikuara nga Fondacioni "Friedrich Ebert "(FES) nuk lejohet pa pëlqimin me shkrim të FES-it.

Opinionet, konkluzionet dhe rekomandimet e shprehura në këtë botim nuk reflektojnë domosdoshmërisht ato të fondacionit "Friedrich Ebert ".

